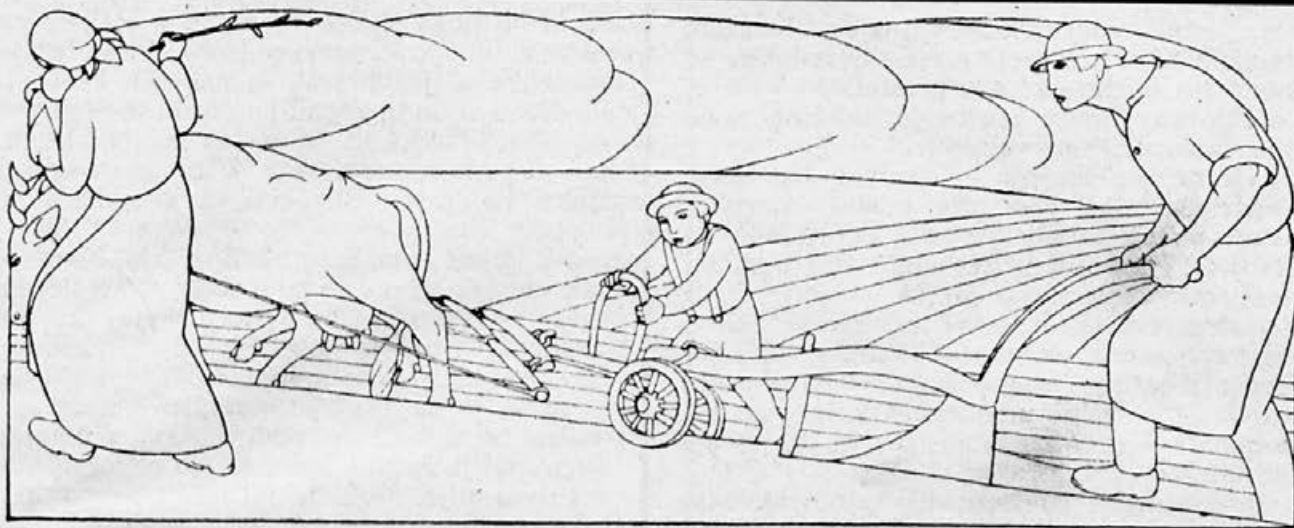

LETNIK I.

JUNIJ 1929.

ŠTEVILKA 3.

Ivan Pregelj:

MAGISTER ANTON.

Roman iz šestnajstega stoletja.

Geslo. — Kaj se vam zdi? Če ima kdo sto ovac in katera izmed njih zajde, ali ne pusti na gorah devetindevetdesetih in gre iskat tiste, ki je zašla? *Matej 18, 12.*

Dobri pastir da svoje življenje za ovce. Najemnik pa zbeži, ker je najemnik in ga za ovce ni skrb.

Janez 10, 11, 13.

I. del.

TRIJE ŽERJAVI.

1. *Cerkovnik in mašni strežnik.*

SOLNCE, ki je vzšlo v vetrovito jutro svetega Mateja v letu petnajststo štiri in petdesetem, je našlo na potu od Komna proti Kobljiglavi popotnika, ki je trudno hodil, morda že vso noč, ne da bi bil legel ali se sedé odpočil. Popotni je bil tridesetleten, visoko rasel, slok in koščen človek. Po obleki soditi ni bil ne imovit ne preprost domačin. Še najbolj je sličil pisarskemu človeku ali šolarju brez službe. Mestna obleka je bila že hudo obnošena, a je pričala, da popotni ni nemaren ali potepen. Kretanje popotnikovo je bilo prečudno svojstveno. Z dolgimi rokami ni vedel kam, krilil je z njimi, kakor da oberoč kosi otavo ali trosi za kosci. Dolge, suhe noge se mu pri hoji niso razvezale v kolenih, gibale so se kljukasto kakor pri hribovcih, ki niso vajeni ravní. V trudni hoji je potnika zanašalo z leve na desno. Neprijet-

no se je zadeval ob vzboklinah bridke kraške poti, pri čemer je vselej z nekako vdano bolestjo premotril obuvalo, da si ga li ni preostro obrusil na ostrih tleh. Desno rame je nosil više od levega. Čez pleče je bil obesil na dolg pas stisnjeno torbo, da mu je bila ob suha ledja. V žepe pri jopiču je bil zateknil vse, česar mu je bilo treba priročno na poti: kos kruha ali sira, sadež, ki ga je mimogrede pobral ali utrgal, morda celo knjigo, ki se ni rad ločil od nje. V voglatem bledozagorelem obrazu z redko in bolno se kodrečo brado, je ležala čudna tegoba podobna nekaki toposti. Ne le, da je soglasje lica kvarila okostenela oteklin v spodnji levi skranji, tudi sicer je bila vsaka poteza v tem obrazu svojstvena. Zdelo se je, da je lice, ki ga je podobar sredi dela pustil iz rok, preden ga je sorazmerno izličil. Tisti trenutek, ko je zagledal popotni vzhajati solnce, se mu je hotel obraz očitno razvezati v veselje. Pa se je le popačil kakor v zadržanem joku. Oči, ki so jih zaslanjale rdeče, vnete trepalnice, so se zasolzile od jarke luči, ustnice so se čudno razvlekly navzdol. Iz zasoplih pljuč se je potnemu utrgal glas, ki naj bi bil klic veselja, pa je bolj sličil hropenju spečega človeka, ki leži nerodno na hrbtu. Le v mirnih, vdano plahih očeh se je neprikrito pokazalo veselje, slast utešenega hrepenenja.

»Doma sem!« je bil zahropel potni. Tisti trenutek se je neusmiljeno nerodno zadel z ного ob kamen, se spodtaknil in telebil po tleh, kakor je bil dolg in širok. Pobral se je ročno pa si otipal kolena in si s stisnjenimi, ozkimi ustnicami tajil bolečino. Nekaj korakov je šepal, nato je zamrmral vdano pomilovalno:

»Neroda magistrska! Ubij se na domačem kamenu, ki si pol sveta srečno obredel pa še kamenito skušnjo za silo prestal.«

Udobrovoljil se je, ko je bolečina ugasnila, in govoril sam pri sebi:

»Kamenita skušnja — examen lapideum. Bogve, da mi je bilo teže postati magister kakor po golih kolenih priti od Komna do Štanjela. Pa sem le prišel mimo. Bog bodi zahvaljen in sveta božja Mati.«

Učeni človek ali magister, kar je očitno bil, ker je vedel za stanovski naziv težke šolske izkušnje, je znova uravnovesil svoj korak. Iz bolečine udarjenega kolena se mu je utrnila beseda iz evangelijev, ki jih je znal na pamet:

»Kamen,« je čustvoval v tajnost Kristusovih poti po zemlji, »kamen, ki so ga zidarji zavržli, vogelni kamen je. In kdor pade na ta kamen, se bo razbil, in na kogar on pade, ga bo strl.«

Ob obujeni preroški besedi je utonil v potni globlje v razmišljanje. Šel je zopet na gonsko, tegoba v licu se mu je zgostila. Oči so se poglabile, pogledale navznotraj. Oči vidno je v sebi iskal odgovora in jasnosti pri nekakem občutju nesoglasja, ki ga je poznal, odkar je primerjal življenje na zemlji z življenjem, ki mu ga je slikala beseda božjega razodetja, katero je ljubil in vanj verjel. To likokrat je že zahrepenel, da bi to razodeto življenje zagledal povsem vidno in uresničeno tudi ob sebi, v solncu, ki greje, v luči, ki sveti, v ljudeh, ki živijo z njim eno življenje. Tako je hrepenel in vedno zopet trpel, ko je videl, da je resnični njegov svet vse nekaj drugega kot oni iz Pisma, iz prilik, iz čudežev, ki so bili, ko je še Izveličar sam hodil po zemlji, dal tisočem kruha in svojim apostolom velel, naj mreže vržejo, da so nato toliko zajeli, da se je čoln topil in so jim roke od napora odrevene.

Preden je mogel tudi to pot magister doumeti do konca, ga je zdramil klic življenja. Od Kobljeglave se je oglašil jutranji zvon. Potni je dvignil glavo, pogledal predse in se zopet medlo nasmehnil. Za trenutek je postal, se oddahnil in si šel z roko čez čelo, ki mu je bilo rahlo razboljeno, kakor razdraženo od burje, ki je občutno sopla mimo goličav naravnost v njegov obraz. Okrenil se je in pogledal nazaj. Pa se je zopet nasmehnil, videč svojo dolgo senco razgrnjeno v zapad.

»Kajfež, zares sem kajfež,« je dejal sam pri sebi. »Od Devina do Štivana bi senco vrgel.«

Tako se je označil kaj malo ničemurno z imenom, ki živi na Kranjskem za orodje, s katerim cerkovniki ugašajo sveče na oltarju, in se uravnal zopet na pot. Prišel je v vas, ne

da bi bil koga srečal. Stopil je v cerkev, pa jo našel tudi popolnoma prazno. »Ali so ljudje izumrli?« se je vprašal, se pokrižal z blagoslovljeno vodo in krenil na desno pred stranski oltar. Pokleknil je, pa ni mogel klečati, ker so ga kolena zbolela. Vstal je in skušal moliti. Pa ga je obšla želja, da bi sedel in se odpočil.

»Utrujen sem, gospod Bog,« je čustvoval, »ne zameri mi, če bom sedel in ne glej na mojo dremavo tegobo. Besedo glej in poslušaj, ki si nas je sam učil, da naj molimo. Oča naš, kir si v nebesih...«

Sedel je na altarsko stopnico, položil kolena na kolena in podprl glavo z dlanmi. Trenutno je začutil, kako se mu prijetno razvezujejo udje. Molil je in mislil mimo molitve:

»Takšen sem kot stare kraške matere. Pred Bogom v cerkvi dremljejo. To je edini njihov greh, sirote, ki se vse življenje niso nikoli do sita odpočile. Oča naš, kir si v nebesih...«

Izgubljal se je v nekaki sladki udobnosti, ne da bi vedel, da dremlje, ko ga je zdramil trpek moški glas. Ne da bi povsem umel, je slišal magister.

»Eden je prišel, hvala Bogu. Pa še ta je zaspal.«

Težka roka je padla dremajočemu na rame. Spregledal je in videl pred seboj postaršnega duhovnika, za mašo napravljenega, z gorečim stenjem v roki.

»Ali je cerkev taberna za potepence?« je vprašal nejevoljno duhovnik. Magister se je ročno zravnal pred njim in se opravičil:

»Ne zamerite, častiti. Kar premagalo me je. Vso noč sem hodil.«

Duhovni je odstopil molče za korak, da bi mogel dolgega človeka premotriti od nog do glave. Zdravo rdeče lice, obrobjeno od sivih las se je zasvetilo v nekaki dobrohotnosti. Toda trpko kakor gospodar hlapcu je velel in stegnil roko z gorečim stenjem:

»Sveče mi prižgi!«

Neprisiljeno je vzel magister netivo in prižgal, kakor mu je bil ukazal duhovni, ki je zamrmral sam zase:

»Živ kajfež je. Ne sname svečnikov z oltarja. Kar zviška prižiga.«

Glasno je vprašal:

»Ali znaš tudi k maši služiti?«

»Znam,« je povedal magister.

»Vstani, pojdi z menoj po bukve,« je velel duhovni in ga prijel trdo za roko nad komolcem, kakor bi se bal, da mu še ta strežnik v sili pobegne. Tako je vedel magistra v zakristijo. Tam je dejal zaupno:

»Glej! Sedemdeset let mi je danes pa skoraj petdeset let vsak dan sem bral sveto

mašo, pa bi bil danes kmalu ob daritev, ker nimam cerkovnika. Sam Bog te mi je namenil v cerkev, da si mi sveče prižgal in mi služil boš.«

Popotni je bil vzel mašne bukve in je čakal. Ko je čul duhovnika, ni vedel, kaj bi dejal. Tegobno po svoje se je nasmehnil in prikimal. Ko je duhovnik opazil čudni nasmeh na magistrovem licu, je postal trenutno nezaupen in strog.

»Ali pa veruješ,« je vprašal, »v gospoda Jezusa Kristusa, ki ga vsak trenutek z grehi na križu ubijamo?«

»Verujem,« je izpovedal magister.

»Pa v sveto katoliško cerkev?« je vprašal duhovnik.

»Verujem.«

»Dokaži, moli!«

Magister je začel jasno, neprisiljeno po latinsko:

»Verujem v enega Boga, očeta vsemogočnega, ki je ustvaril nebo in zemljo...«

»Pristopi!« je odrezal duhovnik kratko.

Tedaj je planil v zakristijo zasopel človek, pogledal osuplo po tujem človeku in dejal nato pokorno:

»Gospod Matej! Zaradi krave. Telička imamo.«

Duhovnik je nejevoljno nasršil obrvi in zmajal krčevito z glavo. Magister je potegnil za zvonec in pristopil k duhovnomu.

Gospod Matej, kakor ga je bil nazval mudljivi cerkovnik, je slovel pri svojih duhovnih bratih, da mašuje vzgledno po vseh predpisih. Tisto jutro ni mogel. Venomer zopet ga je vznemirjal strežnik s svojimi čudnimi kretnjami, tako da je mislil mašnik, ko ga je videl trkati se na prsi, da golažni pobira iz nedrija, in da se klanja, kakor bi se hoja lomila v burji, in da knjigo prenaša, kakor bi pri krstu botril. »V božjem imenu,« se je vdal duhovni vsaj deloma potolažen, ko je čul, da strežnik vsaj pravilno po bukovsko odgovarja in tudi ume, kar govori. Ko je molil za žive, je vneto priporočil še čudnega svojega ministranta.

»Za vse žive in še za kajfeža, ki bukovsko ume...«

2. Prvi žerjav.

»Počakaj,« je velel duhovnik popotnemu magistru po maši. Mudljivemu cerkovniku to očitno ni prijalo. Slačil je gospoda Mateja, pri tem pa dajal tuju znamenja z nekako hinavsko dobrohotnostjo, naj kar tiho odide. Magister se je dal res pogovoriti in prijel za kljuko pri vratih. Pa ga je trpko nazaj pozval duhovnikov klic:

»Počakaj, sem rekel.«

Pokleknil je nato molče, ne da bi se ozrl in molil molitve po maši. Ko je odmolil, je vstal rezko in ukazal magistru:

»Prižgal si sveče. Pojdi jih še ugašat. Saj vidiš, da je to moje cerkveno tele danes brez glave.«

Magister je šel, kakor je ukazal duhovnik. Osramočeni cerkovnik je skušal medtem nekaj ugovarjati.

»Pred cerkvijo,« je še slišal magister duhovnika, ko se je vrnil. Obenem je videl, da je bil gospod Matej cerkovnika kratkomalo skozi vrata potisnil. Zdaj je stopil še sam za njim in se razjadal:

»Od krave prideš, ko se teli, pa mi sveti hram zasmradiš, pa me še čakati pustiš, pa bi zdaj še voščil rad. Pri priči se poberi, če nočeš, da ne dam temu tu,« je pokazal na magistra, »cerkvenih ključev in cerkovniškega posla, ki ga že davno več vreden nisi.«

Tiho in pobito je šel cerkovnik. Morda se je le spakoval, a magistru se je zasmilil. Ta je takoj videl, da zadeva ni tako resna.

»Jurij,« je zaklical duhovnik pa nekaj trenutkih.

»Kaj pa želijo, gospod?« se je okrenil cerkovnik mirno.

»Ali je šlo vse posreči?«

»Hvala Bogu in svetemu Krnu.«

»Nu! Pojdi. Pa večjega fanta pošlji s posodo k meni. Za god, saj razumeš.«

»Razumem, pa hvala lepa, gospod,« je dejal cerkovnik. »Bom pa poslal posodo. Samo ne vem, če je manjša čista. Ali sme otrok priti z večjo?«

Duhovnik ga ni poslušal več. Obrnil se je k tujemu magistru in dejal:

»Če si prvokrat na Krasu, zdaj vidiš, kakšni smo. Mene še ne poznaš. Boš dejal, da sem brbljav. Nisem. Samo dva dni v tednu govorim in danes, ko je moj god.«

Magister mu je nerodno voščil. Duhovnik ga je prijel kakor prej v cerkvi za roko nad komolcem in ga povlekel za seboj proti nizki hiši.

»Vstopi,« je velel in mu odprl v nekako obokano vežo. Vrata za seboj je zaprl z zapahom. Magister pa se je ogledal v prostoru, ne da bi našel še katera druga vrata in je spoznal, da je v prostoru, prirejenem prav po samostanskem načinu za sobo. Dvoje oken je za silo razsvetljevalo prostor za mizo, nekaj stolic s klečalniki in posteljo. Na steni je viselo bridko zamrčeno razpelo, na mizi je ležala težka knjiga. Onstran v steni je bila mala lina, podobna jedilni v samostanskih refektorijih. Od tam je dehtelo v prostor po novopečenem kruhu, po vinski juhi in ocvrtem suhem svinskem bedru. Duhovnik je potisnil gosta k mizi in velel:

»Sedi!«

Sam pa je stopil k lini in velel v ono stran:

»Za dva!«

Postavil je nato dva vrča vina na mizo, kruha, juhe in mesa. Pokazal je gostu na meso in dejal:

»Jej, kakor so te učili. Name ti ni treba gledati. Jem z roko, pa me ni sram. Kdor vsak dan Boga povzdiguje, nima umazanih prstov.«

»Nima,« je oživel gost. »Ko je bila moja mati na smrtni postelji, je prosila samo vode, tiste, ki si z njo mašnik pred daritvijo prste umije.«

Duhovni je zamrmral sam vase. Gost je zardel, meneč, da je povedal kaj nedostojnega. Duhovni je opazil to rdečico in dejal bridko:

»Temu bo pač že davno. Dandanes boš med ljudmi z lučjo pri belem dnevu iskal spoštovanja do duhovnikov. Pa pri ženskah še posebej. Iz devetih fará te obrečejo v desetdeset vasi.«

Gost še ni bil segel po jedi. Bil je v zadregi. Poznal je nekoliko pravila, kako se gre vesti v ljudno, pa je iskal prilike in neprisiljene besede, da bi se predstavil svojemu gostitelju. Kakor da mu je misel z obraza prebral, je dejal duhovnik rezko in po svoje:

»A kaj! Pij pa jej prvo. Boš povedal, kaj in kdo si, ko se naješ. Če si pa res to, kar se kažeš, da bi ti kajfež dejal, ti pa še praviti ni treba, dolgin.«

Gost je segel po jedi. Ko je jedel, je ugibal.

»Matej je gospod in kaj bo drugega nego kobljeglavski vikar. To vem, po cerkovniku in njem. A Bog me kaznuj, če sem kdaj srečal duhovnika, ki tako domuje kot ta.«

Ozrl se je po knjigi, ki je bila na mizi in jo je bil duhovnik le rahlo odmaknil. Bila je težka, vezana v sivo usnje z železnimi zašlepi. V usnje na platnicah je bila vtisnjena kot nekak grb čudna podoba. V krogu je stala jata žerjavov na eni nogi. Glave so bili skrili pod perut. Sredi med spečimi pticami pa je stala ena čuječa. Napis ob sliki je prizor tolmačil: Dormientibus omnibus vigilat unus — Ko vsi spiyo, eden bedi. Magister je bil učen in je poznal Plinija pa je vedel: »Žerjavi so. Prirodoslovci vedo o njih, da postavijo stražo, kadar zaspe.«

»Ugibaš sliko?« je vprašal tedaj gospod Matej. Gost je pritrdil in se trenutno živo razveselil. Iz slike na knjigi se mu je zbudil spomin davno doživljenega.

»Sem že uganil, gospod vikar,« je dejal in pokazal s prstom na knjigo. »Ali si niste te knjige sposodili pri gospodu Joži v Štanjelu?«

»Nisem. Knjiga je moja,« je odgovoril gospod Matej. Gost je pohlevno umolknil. Duhovnik pa je pripomnil:

»Sveto pismo je in moja last. Pa ne bom dejal, da že nisi videl prav take. Lej, tri sestre so na Krasu, v Kobljeglavi ena, v Tomaju druga in v Štanjelu tretja. Trikrat boš videl isto podobo na platnicah in trikrat bral takisto: Omnibus dormientibus vigilat unus.«

»Družinski lik treh bratov v Gospodu,« je menil magister.

»Grb treh žerjavov,« je povedal vikar.

»Pa se čudiš?« je nadaljeval. »Saj se lahko, in ne boš umel, dokler ti ne povem. Treh žerjavov grb, sem dejal in je res tako, treh čuječih na Krasu, moj, Lukov v Tomaju in Jožetov v Štanjelu. Pa poslušaj, zakaj.«

Prestal je govoriti za trenutek, nato je dejal:

»To menda veš, kako je s krivo vero po svetu in da je pognala kakor ljulika bohotno. Pa kdo je bil kriv? Erazem učeni je bil eden. Jajec je nasadil, da jih je vitemberška koklja Lutherus izlegel. Drugi je bil tržaški Erazem, naš Peter Bonomo, ki je prav tistih jajec Ribničanu Truberiju podložil. Bog jim sodi, Erazmu in Martinu, Petru in Primožu. Kriv je pa še tretji in so to naši pastirji sami, ki so spali, ko je hodil hudobec in sejal plevla v setve in je vendar zapisano: vigilate — čujte! Pa smo, hvala Bogu, vsaj trije pastirji na Krasu to pravi čas poznali pa čujemo kolikor moremo vsak za svojo faro, pa četudi vsak po svoje, jaz, da molim, molčim in dajem lep zgled, Luka v Tomaju, da krivoverske blazneže poja in Joža, da šolo ima pa uči. Vigilo — čujem, je naš skupni klic.«

(Dalje prihodnjič.)

Stanko:

V DOLINI.

Beli oblaki preko nebà,
breze samotne sredi poljã;
a na brezah vse polno ptic,
preko polj vse polno srebrnih vodíc.
Da sem Frančišek, bi solnčno pesem pel,
da sem najmanjši njegov brat
bi o ljubezni vsem ptičkam smel
pridigati sedaj na pomlad.
Ker sem pa človek, ki poje trpkò,
se vležem na travo in gledam nebò
in piskam na piščal in sem vesel kot svat
in sveti Frančišek ve, da sem njegov brat.

ZLATA SRCA.

(Spisal Ciril Micheile — prevel F. Magajna.)

POLNA strahu ga je deklica nekaj trenutkov nemo gledala. Ozrla se je proti Petru, ki je med tem vidno pozabil na vso stvar. Končno je polglasno zamrmrala: »Dozbro, privedla ga bom. A on je moj — moj, Ne pozabite tega.«

Ko je Jimmy počasi krenil v glavno ulico, je še vedno gledal pred seboj droben, odločen obrazek, ki je bil podoben obrazu matere, ki se bori za svojega otroka. In pa Petrov obraz mu je tudi plaval pred očmi. Peter, ubožec, njegov najboljši prijatelj, ki je izgubil spomin.

V začetku, ko se je polagoma bližal Piccadillyu,¹ se je v njegovih mislih vse umaknilo presenetljivemu dejstvu, da Peter ni mrtev. Počasi se je pa začel zavedati, kaj vse to pomenja zanj osebno. In s tem spoznanjem ga je začela prejšnja izkušnja mamiti s podvojeno silo. »Molly ne bo nikoli izvedela, da Peter živi,« mu je šepetal skrivnostni zapeljivi glas. Ako ji on sam ne pove, ne bo zvedela nikoli. In Peter je srečen, kakršen je; sam je rekel tako. In Lizika ga čuva in je srečna z njim. Končno je mogoče, da se Petru spomin nikoli več ne povrne. Kaj hoče torej? Ali bi ne bilo bolje, da molči? Zvečer, ko prideta, bi rekel, da se je zmotil. Zakaj ne bi dejal tega? Jimmy je potegnil z dlanjo po čelu in opazil, da je rosnó od potu.

Če Peter ne ozdravi, bi to pomenjalo nepopisno nesrečo za vse. Molly bi mu bila tujka in to bi ji strlo srce. Nesrečna bi bila Lizika in nesrečen bi bil — ah, kaj bi mislil nase! Kaj pa on šteje? Na druge mora misliti, ne nase.

Pri Albertovem Hallu se je okrenil in odkorakal v park. Ljudje, ki so ga srečavali, so se ozirali za njim, a on se tega ni zavedel. Kadar se vsi peklenski demoni borijo v človeku, ni čudno, če mu je obraz siv in prepaden. Mučili so ga vragovi in mu trgali dušo na kose. Preklinjal jih je in odganjal, pa so se vedno znova povračali. Najhujši in najzlobnejši od vseh je bil oni, ki mu je šepetal, naj molči in da bo samo z molkom storil največje dobro največjemu številu ljudi. Vsi so srečni sedaj — zakaj naj bi jim rušil srečo? Jimmy Lethbridge je šel skozi svoj Getzemani.

In ker ni dobro, da bi človek do zloma bil v izkušnji, ga je usoda, ki ga je bila pripeljala k Petru, odpeljala tudi iz vrta bridkosti v vrt miru. S smehom, ki je bil bolj poldoben joku, se je obrnil v ulico Knightsbrid-

ge in ustavil avtomobil. Ko je pred Mollynim domom izstopil, se je zasmel vnóvič. Manj trpkosti je bilo sedaj v njegovem smehu. Plačal je šoferju in vstopil.

»Oh, Jimmy, moj fant! Danes si pa zgoden in jaz nisem niti pripravljena.« Molly ga je sprejela na veži. Resno se ji je nasmehnil.

»Saj ne boš huda, dragica, če me za noč oprostiš?« je prosil. »Imam neki opravek, ki je silno važen, mnogo bolj važen celo, kot bi bila najina skupna večerja, če je namreč to sploh mogoče.«

Smehljaj mu je postal hudomušen. Položil ji je roko na rame in dodal:

»Izbiram poročni dar zate.«

»Ženinov dar nevesti?« se je smejala.

»Nekaj takega,« je dejal in se naglo obrnil v stran.

»Dobro, dragec, le pojdi. Sicer me noč itak malce boli glava. Ne morem si misliti, kakšen dar bi mi mogel pripravljati ob takem času.«

»Ne poskušaj ugrabiti, Molly. Povem ti le, da te bo silno presenetil. Prosi Boga, da bi se mi posrečil in da bi bila zadovoljna z njim!«

Govoril je polglasno in čudno resno. Deklica ga je radovedno pogledala.

»Kaj ti je, Jimmy?« je vzkliknila. »Ali se je kaj zgodilo?«

Jimmy Lethbridge se je zavedel. Ne sme ji dati povoda, da bi kaj slutila.

»Sveta nebesa, ne!« se je zasmel. »Kaj naj se neki zgodi? Nečesa bi te rad prosil na posodo, ne maram pa, da me izprašuješ, za kaj. Posodi mi tisto Petrovo sliko, ki jo imaš — tisto, ki ga predstavlja v polni uniformi.«

Deklica ga je gledala v nemem začudenju. »Jimmy,« je zašepetala brezspno. »Ali se to tiče tvojega daru?«

»Da; v zvezi je z darom, ki ti ga hočem pokloniti.«

»Dal boš izdelati njegov portret?«

»Nekaj podobnega,« je odvrnil mirno.

»Oh, ti moje drago srce!« je šepetala. »Ti moj miljeni. Že mesece mislim o tem sama! Takoj dobiš sliko.«

Odbrzela je po stopnicah, on je pa ostal na veži sam in strmел za njo. Negibno je čakal, dokler se ni vrnila in mu stisnila drago ceni okvir v roko.

»Ne pokvari je, Jimmy, prosim te.« On je pokimal.

Za trenutek mu je položila roko na nje govo.

»Mislim,« je dejala mirno, »da ti ne bo treba dolgo čakati s samim prijateljstvom.«

V naslednjem trenutku je ostala sama, v ušesih ji je še donel glas vrat, ki so se zaprla za njim. Bilo je, kakor da je usoda pripravila najbridkejši udarec za poslednjo minuto.

¹ Gledališče v Londonu.

»Praviš, da je popolnoma izgubil spomin?«
Mainwaring, eden najodličnejših londonskih mladih kirurgov, se je v svojem stolu naslonil nazaj in zamišljeno pogledal svojega gostitelja.

»No, mene ni spoznal in jaz sem bil njegov najboljši prijatelj,« je odgovoril Lethbridge.

Moža sta sedela v Jimmyevem stanovanju in čakala prihoda Petra in Lizike.

»Ko me je gledal, ni bilo na njem videti nikakega znamenja, da me je spoznal,« je nadaljeval Lethbridge. »Tudi način njegovega govorjenja in naglašanja besed je tipično po cesten.«

»Zanimivo, zelo,« je mrmral kirurg. Vstal je in skrbno ogledoval fotografijo, ki je stala na mizi. »Slika je nova, kaj ne, dečko moj; pri tebi je nisem še videl doslej?«

»Izposodil sem si jo danes,« je dejal Jimmy na kratko.

»Od kakega njegovih sorodnikov, kaj pada? Ali jim je znano?«

»Nihče ne zna doslej kot samo midva. Fotografijo mi je danes popoldne dala gospodična Daventry.«

Nekaj, kar se je skrivalo v njegovem glasu, je prisililo kirurga, da se je obrnil.

»Misliš svojo zaročenko?« je vprašal počasi.

»Da, svojo zaročenko. Bila je zaročena s Petrom. Sedaj ga ima za mrtvega. To je bil tudi edini vzrok, da se je zaročila z mano.«

Za trenutek je vladala tišina. Mainwaring se je zagledal v Jimmya. Svit začudenja in občudovanja se mu je zasvetil v očeh.

Toda, pri Bogu, fant!« je zamrmral naposled, »kaj pa, če se operacija posreči...«

»Ali si moreš misliti lepšega poročenega daru za dekle, kot je mož, katerega ljubi?« je rekel Jimmy počasi. Zdravnik se je obrnil proč. Včasih se zgodi, ko človek ne sme gledati drugemu možu v obraz.

»In če se ne posreči?« je vprašal polglasno.

»Sam Bog ve, kaj bo potem,« je odvrnil Jimmy. »Nisem prišel še tako daleč do zdaj.«

V tistem trenutku se je oglasil zvonec pri glavnih vratih. Po kratkem presledku se je prikazal Jimmyev hišnik.

»Dve osebi sta zunaj, ki pravita, da...« Jimmy mu ni pustil dokončati.

»Privedite ju notri!« je ukazal na kratko. Hišnik je odšel.

»Pomniti moraš, Mainwaring,« je dejal Jimmy med čakanjem, »da je Peter Staunton v tem trenutku navaden človek s ceste.«

Mainwaring je pokimal in se ob vstopu Petra in njegovega dekleta umaknil v ozadje. Hotel je, da govori Jimmy sam, on pa da poslušala in opazuje.

»Dober večer, Lizika!« Jimmy se je nasmešnil deklici. »Veseli me, da sta prišla.«

»Kdo je ta, ki se skriva?« je vprašala deklica in zrla sumljivo proti Mainwaringu.

»Zdravnik, ki bo pozneje Petra preiskal,« je pojasnil Jimmy.

»Njegovo ime ni Peter,« je mrmrala deklica mrko, »temveč Bill.«

»No, pa naj bo Bill. Nikar se ne bojte, Lizika. Pridite bliže in oglejte si to fotografijo, ki je tu na mizi.«

Kakor psiček, ki ni gotov, ali je varno približati se tujcu, se je deklica počasi bližala mizi. Peter, ki je v zadregi neokretno sukal pokrivalo v roki, se je pomikal za njo. Enkrat ali dvakrat se je nemirno ozrl po sobi, drugače so pa bile njegove oči uprte v Liziko. Bil je podoben preplašenemu otroku, ki se skriva za materjo.

»Moj Bog, Jimmy!« je šepetal zdravnik. »Če se operacija posreči, ne boš sam, ki bo trpel.«

Ko je govoril, so bile njegove oči obrnjene proti deklici, ki se je nenadoma iz nekega nagonskega nagiba čuvajoče obrnila k Petru in ga prijala za roko.

Kakor par boječih otrok sta se bližala mizi, na kateri je stala fotografija. Oba moža v sobi sta se tudi približala. Deklica je prva izpregovorila.

»Bog! To si ti, Bill — tale poba v okviru. Kako lep vojaški častnik si bil!«

Z izrazom genljivega ponosa na obrazu je deklica zrla sliko in nato moža ob strani. »Častnik! Bill — pa častnik! Pri katerem polku je bil, gospod?« Deklica se je obrnila proti Jimmyu. »Ali je bil pri gardi?«

»Ne, Lizika,« je dejal Jimmy, »ni bil pri gardi. Pri konjenici je bil, pri devetem huzarskem polku.« Mož, ki je bedasto in nerodno držal v rokah okvir s sliko, se je nenadoma ozrl. »Pri devetem huzarskem polku,« je nadaljeval Lethbridge mirno, »pri tistem, ki so ga imenovali »hudičev polk«. Pri »hudičevem polku, skadron C.«

Toda svit v Petrovih očeh je ugasnil in obraz mu je postal brezizrazen kakor prej.

»Ne razumem,« je mrmral. »Glava me je začela boleti.«

Z vzklikom polnim skrbi ga je deklica vlovila za roko in se potem srdito obrnila proti Lethbridgeu.

»Čemu ga mučite z vsem tem?« je vzkliknila. »Kaj pomenja vse to? Zakaj ga ne bi pustili v miru? Pa ga bo zopet napadel glavobol. Skoro poblazni vselej, kadar ga prime.«

»Zdi se mi, Lizika, da bi ga jaz znal ozdraviti.«

Bil je Mainwaring, ki je spregovoril. Deklica, čuvajoče držeč Petra za laketo, se je ozrla proti njemu.

»Preiskal bi ga rad tu v sosedni sobi, kjer je nekoliko boljša svetloba. In sam hočem biti z njim, da ne bi kaj motilo njegovo pozornost.«

Deklica je v trenutku vzplamtela.

»Vzeti mi ga hočete — tak je vaš namen. A ne pustim ga. Kaj ne, Bill, da me ne zapustiš? Kaj ne, da ne boš zapustil svoje Lizike?«

Jimmy Lethbridge se je ugriznil v ustnice; Mainwaring je imel prav.

»Ne bojte se, Lizika,« je dejal zdravnik nežno, »nočem vam ga odvzeti. Toliko vam obljubim. Kakor hitro ga preiščem, ga boste smeli obiskati. Pri preiskavi pa ne smete biti, ker bi se samo vznemirjal.«

Deklica se mu je približala za korak in ga motrila srepo, kakor da mu hoče videti v dno duše. V neskončni genljivosti tega prizora je Jimmy Lethbridge za trenutek pozabil na lastno bolešč. Lizika, to preprosto dete ulic, se za svojega ljubljence bojuje proti nečemu, ki ji je neznano; dvoje tujcev ima pred seboj in ne ve, ali jima sme zaupati. Počuti se kakor ujeta v mreži. Njej ali Billu utegneta ta dva neznanca škoditi. In na dnu vsega je ležala nepopisna slutnja, ki ji je pravila, da bo svojega Billa izgubila.

»Ali prisežete, da pojdem k njemu, ko ga preiščete?« je mrmrala.

»Prisežem vam,« je dejal Mainwaring resno.

Bolesno je vzdihnila. »Dobro. Verujem vam. Pojdi z njim, Bill. Morda ti bo dobro storil.«

»Včasih ponoči je tako čuden,« je dejala Lizika, ko so se vrata za Mainwaringom zaprla. »Kakor da je od nečesa omoten, se mi zdi.«

»Res?« je rekel Jimmy. »Kako ste ga našli, Lizika?«

»Okoli je taval sam in ničesar ni vedel o sebi,« je odgovorila. »Zasmilil se mi je in vzela sem ga v svojo oskrbo. Zbirala in varčevala sem pri vinarju, dokler nisem toliko nahranila, da sva si kupila lajno. In tako srečna sva bila skupaj, gospod, tako zelo srečna. Res se včasih čudno obnaša in ničesar se ne more spominjati, vendar je dober človek, če ga le ne glovobol muči. Pa ga kmalu ozdravim, kadar se to zgodi. Glavo mi položijo v naročje in božam ga po čelu, dokler ni zopet pokojen. Mnogokrat mi tako v na-

ročju zadremlje in tedaj obmirujem. Ko se vzbudi, je zopet zdrav. Umejem ga, vidite, in z mano je vedno srečen.«

Umolknila je in se zagledala v fotografijo — ubožica mala v svojem skromnem oblačilu. Za trenutek ni mogel Jimmy od ginjenosti niti spregovoriti. In vendar ji mora povedati vse. Mora, a tako mu je bilo pri srcu, kakor da bi se pripravljala ubiti ranjenega ptička s težkim batom — le da bo to ubijanje sedaj mnogo počasneje.

»Ta gospod, ki je sedaj z Billom, Lizika, je velik kirurg,« je dejal čez nekaj časa. »Najboljši strokovnjak pri možganskih poškodbah. On meni, da bi z majhno operacijo mogel Billa ozdraviti in mu vrniti spomin.«

»Tako da bi se spominjal, da je bil častnik?« je vprašala deklica.

»Spominjal bi se, da je bil častnik in spomnil bi se tudi vsega svojega preteklega življenja. Glejte, Lizika, vaš Bill je resnično Sir Peter Staunton, ki smo ga vsi šteli za padlega v vojni.«

»Sir Peter Staunton,« je ponovila osupnjeno. »Moj Bog!«

»Ko je odhajal na vojno, je bil zaročen,« je nadaljeval mirno in slišal, kako ji je ob tej novici zastala sapa. »Bil je zaročen in njegova zaročenka je tista gospodična tam.« Pokazal je s prstom na Sibilino fotografijo, ki je stala na polici nad kaminom.

»Če bi bila ona blizu, se ne bi name nihče ozrl,« je dejala deklica zamišljeno.

»Ljubila ga je neskončno in tudi on jo je tako ljubil. Nikoli nisem poznal dveh ljudi, ki bi se tako zelo ljubila med seboj. In nihče ne ve tega bolje od mene,« glas mu je za trenutek zadrhtel, »kajti sedaj je ona zaročena z mano.«

Dekličin razum je bil hiter in oster: v trenutku je razumela.

»Ako bo vaš prijatelj uspešen z operacijo,« je dejala, »tedaj boste vi ostali na cesti?«

»Tako je, Lizika,« je potrdil resno. »Ostalo bom na cedilu.«

»In vendar jo ljubite, kaj ne? Dobro, dobro, prijatelj. To se vam čita na obrazu. Zdi se mi,« zasmejala se je s kratkim suhim smehom, ki je bil bolestnejši, kot bi mogla biti solza, »zdi se mi, da ste tisti dan, ko ste našli mene in Petra, pomolili sebi in meni nečedni konec palice.«

»Bojim se, da je to res,« je soglašal. »Povedal sem vam to pa le zato, da boste vedeli, da sva oba prizadeta pri stvari in da morava oba igrati igro naprej.«

»Igrati igro!« je mrmrala. »Kaj želite, da storim?«

»Zdravnik hoče, da ostane Peter popolnoma v miru in da ostane čez noč tukaj, ker ga namerava že jutri operirati. Ali ga boste pregovorili, da ostane in ga potolažili, da se ne bi radi tega vznemirjal? Ako želite, ste lahko pri njem.«

»In jutri bo prišla ona in mi ga vzela!« Deklica je strmela v Sibilino fotografijo. »Ko se predrami, ne bo mene niti pogledal več! Moj Bog! zakaj ste ga našli — zakaj ste ga našli? Tako srečna sva bila, tako nepopisno srečna!«

Jokala je sedaj, jokala, kakor joče otrok: slabotno in trpeče. Jimmy jo je gledal in molčal.

»Ubogo dete!« je zamrmral čez nekaj časa. »Ubogo nesrečno dete!«

»Vašega sočutja ne potrebujem!« je vzkliknila v solzah. »Mojega ljubljenca mi dajte nazaj!« Tedaj je opazila, kako gleda Jimmy v sliko na polici nad kaminom, in pohitela k njemu. »Odpustite mi, gospod,« je šepetala krčevito. »Vidim, da ste tudi vi veliko izgubili. Hočem biti pogumna. Dajte mi roko! Zmeraj se mi je dozdevalo, da Bill ni name njen meni. In eno leto je bil vendarle moj!«

»Srečni ste, Lizika,« je mrmral Jimmy in ji stisnil roko. »Zelo srečni ste.«

Vrata so se odprla in vstopil je zdravnik.

»Ali je Lizika pristala?« je vprašal željno.

»Da, privolila je,« mu je odgovoril Jimmy. »Kaj misliš o njem?«

»V kolikor sem mogel presoditi, kaže vse, da se bo operacija popolnoma posrečila. Pri tisk se očitno nahaja na desni strani lobanje in ne bo ga težko odstraniti. Operiral ga bom jutri zjutraj zarana. Poskrbite, Lizika, da bo ponoči miren in da bo spal, če je mogoče.«

»Kaj pa mislite, gospod?« je dejala prezirno. »Ali ga nisem znala uspavati sama, kar darkoli sem hotela?«

Brez nadaljne besede se je obrnila in odšla iz sobe. Moža sta se resno pogledala.

»Ali bo pomagala, Jimmy?« je vprašal Mainwaring in si prižgal cigareto.

»Pomagala bo,« je odvrnil Lethbridge počasi. »Ubogo dete je pripravljeno igrati igro do konca.«

»V kakšnih odnošajih sta si medsebojno?« je vprašal kirurg radovedno.

»To je vprašanje,« je odvrnil Jimmy še z večjo počasnostjo, »ki ga midva nimava pravice staviti.«

4.

Uspela je — sijajno uspela — ta operacija. Liziki se je bilo zahvaliti za to; pomagala je požrtvovalno. Ona je bila, ki ga je pregovarila, da se je dal uspavati, in ona je bila tudi, ki ga je prva pozdravila tisto jutro, ko se je ves omoten in boječ predramil v sobi, ki mu je bila neznana. Kmalu nato se je neopaženo odstranila in zginila iz hiše. Pozneje je Lethbridge našel na svoji mizi listek papirja, ki je nosil na sebi čudne vlažne madeže in na katerem je bilo s slabo in nepravilno pisavo zapisano:

»Obvestite me o vsem, kar se zgodi. — Lizika.«

Ker ni vedel za njen naslov, ji tudi ni mogel sporočiti, da je Bill zopet normalen in da se vsega zaveda razen ene stvari. Druga praznosta se je pojavila v njegovem spominu, praznosta, ki je objela poslednja tri leta. Njegovo prvo vprašanje je bilo, kakšen je bil izid včerajšnje bitke.

Po nekaj dneh je tudi Jimmy pozabil na Liziko. Doprinesel je pač tudi on svojo žrtev in živel bridkosti.

Dospela je Molly, katero je njegovo ne navadno povabilo nekoliko presenetilo. Pustil je vrata odprta, da je iz njegove sprejemnice lahko opazila Petra, ki je ležal v sosednji sobi na postelji.

»Kam si se zakopal, Jimmy?« je vzkliknila. »Jaz sem bila že...« Njeno obličje je tedaj pobledelo kot stena. Strmela je v sosednjo sobo; ustnici sta ji drhteli, a od njih ni bilo glasu.

»Blazna sem,« je zašepetala končno. »Blazna sem, Jimmy! Prikazni vidim. Moj Bog, Jimmy! To je — to je Peter!«

Opetekaje se je napravila korak ali dva naprej in tedaj jo je opazil tudi Peter.

»Molly,« je zaklical slabotno, »Molly, dušica moja...«

Jimmy Lethbridge jo je videl, ko se je počasi, z negotovimi koraki bližala možu, ki se je vrnil iz pozabljenja. Z vzklikom polnim ganutja in nepopisnega veselja se je spustila ob postelji na kolena in Peter jo je z drhtečo roko pobožal po laseh. Tedaj je Jimmy zaprl vrata in se zagledal v praznoto pred seboj.

Lizika je bila, ki ga je predramila iz otupelosti, Lizika, ki je neslišno pritavala iz veže v sobo.

»Videla sem jo, ko je prišla,« je šepetala. »Lepa je bila. Kako je z njim?«

»Povrnili se mu je spomin, Lizika,« je dejal mehko, »ne spominja se pa poslednjih treh let.«

»Pozabil me je, kaj ne?« Ustnici sta se ji tresli.

»Da, Lizika. Pozabil je na vse, pozabljena je lajna in vse drugo. On misli, da je le na bolniškem dopustu.«

»Ona je sedaj pri njem?«

»Pri njem je.«

Vzdihnila je globoko in se približala ogledalu, da si uredi klobuk — strašen klobuk, okrašen s ptičjim perjem.

»Najbolje bo menda, da odidem. Nočem ga videti več. Bojim se, da mi poči srce. Od njega sem se itak poslovila že tisti večer pred operacijo. Zbogom, gospod. Eno leto sem bila srečna z njim. Tega mi ne bo mogla ona nikoli vzeti.«

In odšla je. Gledal je za njo skozi okno, ko je stopala po cestnem pločniku. Visoka peresa na klobuku so se ji vpogibala ob vsakem koraku. Le enkrat se je ozrla nazaj in postala za hip. Odločno se je obrnila in nadaljevala svojo pot. Eno leto je pa le bila srečna, uboga Lizika. Morda ji bo spomin na to leto krepil dušo, ko se bo vrnila k zapuščenim lajni, k lajni, ki se ne bo oglasila več.

* * *

»To je tedaj tvoje poročno darilo, Jimmy.« Molly je stala za njim in oči so se ji čudežno iskriale.

»Da, Molly,« se je nasmehnil. »Ali ti ugaja?«

»Ne vem, kaj se je zgodilo,« je šepetala. »Ne razumem ničesar drugega kot to, da se je Peter povrnil.«

»Ali ni to dovolj?« je vprašal mehko. »Ali ni to dovolj, duša moja? Peter se je povrnil, naš dobri, šaljivi Peter. Vse ostalo je postranska stvar.«

Prijel jo je za levico in ji počasi potegnil s prsta zaročni prstan, ki ji ga je bil dal.

»Ne boš ga več nosila na tej roki, Molly, dasi bi rad, da si ga ohraniš za spomin.«

Nekaj trenutkov ga je gledala z velikimi očmi.

»Jimmy, velik si,« je šepetala. »Žal mi je, dragi, neskončno žal.« Iz sosednje sobe se je oglasil drhteči in slabotni Petrov glas, ki jo je klical. Obrnila se je.

»Pojdi z mano, Jimmy,« ga je vabila, »pojdi, da se pogovoriš z njim.«

Toda Jimmy je odkimal z glavo.

»Ne potrebuje mene, dragica; grem rajši malo ven — na zrak!«

Obrnil se je nenadoma in zapustil sobo. Nič več jima ni bil potreben, kakor jima ni bila več potrebna Lizika.

Toda ona je bila vsaj eno leto srečna...

Joža Lovrenčič:

CESTA IN NJEN VOZEL.

Povest iz XIV. stoletja.¹

II.

NA križišču treh cest stoji Kobarid ko trden voz. Od severa pride prva; vzpenjajoč se s koroške strani čez Predel in padajoč strmo do utesnjene Koritnice, drži ob njej do Soče, katero spremlja mimo Bovca ob pobočju Kanina in Prestreljenika in pod širokim zahrbtjem Stola skozi Srpenico in Trnovo, kjer se spusti čez Trnovske klance nasproti zakleti Morizni in kraljevooblastnemu Krnu med kobariške hiše, stisnjene pod grič, na katerem so le še groblje gradišča iz svojih bodnih časov prvih prebivalcev. Od juga, od Tolmina, prihaja druga; vleče se po dolini tik pod šumečimi gozdovi Kolovratovega pobočja, kot bi se ji nikamor ne mudilo, zaverovani v pesem stoletnih orjaških bukev in v šum sinjih valov sproščene Soče. Od Nadiže se vije tretja med Matajurjem in Vrhom skozi zamočvirjeno dolino Idrije, premišljajoč davne čase, ko je sprevajala rimske legije, ki so šle nad Karne, spominjajoč se onih dni, ko so prodirali po nji novi rodovi od vzhoda, želeč posesti zemljo pod južnim nebom.

Tam, kjer se ceste strnejo in zavozljajo, tam na južni strani Gradiščenega griča, tam je središče Kobarida.

Visoka lipa, dva moža je ne bi objela, se dviga sredi zelene trate, razprostirajoč močne veje, kot bi vabila v svojo senco vse, ki jih privede cesta s severa, od juga in od zapadne strani utrujene in izmučene, da se oddahnejo in odpočijejo. V njej šelesti in šumi od jutra do večera in še v gluhi noči ne miruje, ko zahrešči včasih v njej in zastoka, kot bi vanjo vzrastel skrivnosten duh, ki vabi in prosi, toži in hrepeni, obsoja in preklinja...

Onkraj lipe vre izpod peči močen studenec; kot bi se čudil nad bleščečo svetlobo dneva in tajnostjo noči, žubori in žubori in klokota grgrajoče v kotanjo in se iz nje preliva v kal, iz katerega teče kot potoček v polje proti Idriji, da se z njo izliva v Sočo...

Ob studencu stoji hiša; pri tleh je zidana, zgoraj lesena in pokriva jo slamnata streha. Loči se od drugih, ki stoje tam okoli in vzdolž griča; večja je in starejša mimo njih. Ž njo bi se kosala le hiša, ki se ponaša na samem med nadižko in južno cesto in je dom gospoda vikarja in sholarja, ki mu ga določuje kapitelj iz Čedad. In še cerkev, ki s svojim stolpom prekaša lipo...

Vikarjev dom je prazen.

Gospod Anton je s svojim pomočnikom zapustil Kobarid. Moral ga je zapustiti, ker ni dobival dajatev, ob katerih je živel. Ko je opominjal in tirjal, so ga dejansko pognali. V Čedad je šel in se pri kapitulju pritožil in kapitelj ga je obdržal v mestu in izposloval od patrijarha, da je nad vso srenjo izrekel težko kazen interdikt-a izobčenja, ki naj bi ostala nad njo, dokler se ne poboljšajo...

Kobarid se je smejal in je bil vesel...

Bojan, njegova je ona velika hiša ob stuzdencu, je posebno zadovoljen. Star mož je; osemdeset let ima že za seboj in v hiši nima drugega nego postarno sestro, ki mu gospodinji in osemnajstletno vnuko Cvetano. Sina so mu pobili biriči tolminskega patrijarhovega gradnika, ker se jim je svobodoljubni postavljati po robu; snaha, lepa je bila še tedaj in mlada, je izginila, kam ni vedel, ker ni iskal za njo. Besedi, ki je krožila izza onega dne po vasi, da jo je izvabil popoten človek, ni prigovarjal...

Pred osemnajstimi leti je bilo.

Jesen je bila v deželi, listje je rumenelo in odletavalo in Krn in Matajur in Stol so bili že beli. Morana je gledala z njih in njen dihanje je vel ostro in mrzlo v dolino in vršalo je po njej: besi so bili na pohodu.

Tedaj se je zgodilo, da sta se sprla za posest slovenske zemlje ob gorenji Soči in Idriji patrijarh in goriški grof. S Koroškega je prišla vojska patrijarhu na pomoč, a goriški je prodril do Tolmina, ga zavzel in zažgal in pred njegovim orožjem se je moral podati tudi patrijarhov vojskovodja.

Tolminci so bežali pred grozo vojne, ki jim je upepelila domove, in se zatekli v gornje kraje. Tudi v Kobarid so prišli. K Bojanovim se je zatekla lepa Tolminka Marta. Vzprejeli so jo, teta Kunica jo je bila vesela, zakaj potrebovala je pomoči; sama je dolga leta gospodinjala, kajti Morana je bila z mrzlo roko posegla med družino in odvedla v nav za gospodarico tri sinove in še hčer. Prizanesla je bratu gospodarju in še najmlajšemu, Lastigoju, ki je vzrastel v mladca, da bi ga mogla biti vesela Vesna in Živa in Lada.

Pa ga je bila vesela Marta in tudi on je je bil vesel, bolj ko teta Kunica.

Ko se je pobito vlekla skozi Kobarid patrijarhova vojska, ki ji je dovolil Goričan prost odhod iz Tolmina, so bili Kobaridci zbrani pod sveto lipo in se rogali, zakaj veseli so bili, da jim ne bo vladal več mogočni črnorizec iz Ogleja. Tudi Goričan jim ni bil ljub, saj je bil tujec, a vendar jim je bil ljubši, kajti upali so, da jim ne bo kratil tako svobode,

ko je postavil za poglavarja človeka iz rodu Bojanov, ki je sicer krščenik, a bo gotovo umel svoje rojake in jim pustil, da živijo, kakor so živeli očetje iz rodu v rod, dokler niso prišli med nje oni s križem in jih razdvojili...

Bojanu so tedaj žarele oči; ni se smejal, a njegova misel je bila vesela in v srcu je pel hvalo Svarogu in Perunu in vsem višnjim bogovom in še bil vesel sina Lastigoja, ki bo dočakal lepše čase, ko je začela oglejska moč pojemati.

Lastigoj je stal z Marto v prvi vrsti med Kobaridci pod lipo. Mimo je že odjezdil patrijarhov nečak, poraženi tolminski poglavar Guglielmo, ob njem in za njim so vzpodbali svoje konje višji vojniki, da bi čimprej izginili iz vasi in bi bil porog že za njimi. Ostale čete so utrujene korakale in da ne bi kdo ušel, preden bi prišel v Čedad, so za njimi jahali patrijarhovi biriči iz tolminskega gradu.

Marta jih je poznala in govorila Lastigoju o njih.

Kar nenadoma ji je pošla beseda, prebledela je in se umaknila, kakor da bi je več ne zanimalo zadnje vrste patrijarhove vojske. Lastigoj tega ni opazil, zakaj biriče, ki so jih poznali, so sprejeli še posebno glasno in jim po svoje želeli srečno pot po Nadiški dolini.

Če bi bil Lastigoj opazil Martino zadrego, bi tudi videl, kako je na konju rjavcu zaočkrenil proti njemu glavo birič Braniver, se ugriznil z belimi zobmi v spodnjo ustnico in gledal kakor kragulj... Marta, ki je drhtela v ozadju, bi povedala, da mu je bila obljubljena, a da se je premislila ta čas, odkar je pod Bojanovo streho in gleda Lastigoja...

Patrijarhova vojska je odkorakala, dnevi so šli, zima je prišla in Morana je s svojim belim ruhom odela svet in ko se je umaknila Vesni, je oče Bojan pred žrtvenikom pod svetlo lipo žrtvoval boginji Živi in Ladi, razprostrl roke nad Lastigoja in Marto in bila mu je snaha. In še je minulo leto in nad svetlim vrelom ob Bojanovi hiši so se v svetli mesečini javile rojenice-sojenice in sodile usodo detetu-Cvetani.

Krščen človek jih je videl in slišal — berač Martin, ki je vsako pomlad meril cesto s Koroškega do Čedada in se je pri Bojanovih tešil za ognjiščem, a ni hotel nočiti pod nekriščansko streho in je rajši čakal dne pod lipo, ki mu je bila ljubo drevo, a ne sveto.

Ko je zaslišal iz hiše prvi jok otrokov, si je pomel oči in si rekel:

»Ni se mi sanjalo, razločno sem slišal in videl!«

In je vstal in preden je stopil v hišo, je še pogledal na vrelo in je videl prosojne tančice, ki so ginile v zelen les.

»Rojenice, sojenice!« si je potrdil, zakaj vanje je veroval prav tako kakor Bojan in njegovi, čeprav je bil krščen in je bil sveti vojščak Martin njegov zavetnik.

Tudi Kunici je povedal, kaj je videl in slišal:

»Tako milo so pele rojenice-sojenice, da bi skoraj mislil, da so bili sami nebeški križlatci. Dobro bo otroku, Kunica, čeprav je pod pogansko streho prišel na svet. To povej Lastigoju, še lepše povej Marti, da bo vesela. Preden grem, pa mi daj kako posodico! Vode zajamem v vrelu, prav tam, kjer so stale rojenice. Taka voda je za zdravje otroku. Z njo naj mu Marta oblije glavo vzdolž in vprek. Le povej ji in ji reci, da sem jo jaz zajel in ti jaz to svetoval za otrokovo zdravje.«

Teta Kunica je bila vsa vesela in srečna, da se je pomladil rod Bojanov. V skrbeh za zdravje ljube nečakinje, je dala beraču posodo. Ko ji je prinesel vode, jo je nesla Marti in ji tajno povedala, kaj je videl in slišal berač in kaj ji je naročil.

Ko je bila Marta sama, je polila otroka v znamenju križa in šepetala: »Jaz te krstim v imenu Očja in Sina in Duha svetega...«

In še je dahnila:

»Marija!«

V hiši je pa rastla Cvetana.

Šestkrat se je vrnila pomlad in šestič je Svetovit z žarkim solncem poslej zoril setve, ko sta se Goričan in patrijarh poravnala. Patrijarhovi ljudje so se vrnili v Tolmin in vnovič zagospodovali.

Tedaj se je zgodilo, da je moral Lastigoj v Tolmin.

Marta ga je prosila, naj ne hodi, a je le šel. Ni bil sam, z odposlanstvom je bil, ki naj bi se zagovarjalo za žalitve pred šestimi leti in sprejelo globo. Tako so sporočili in tako ukazali iz tolminskega patrijarhovega dvora. Lastigoj ni poznal strahu. Odločil se je, da bo branil sebe in svoje z besedo svobodnega človeka na lastni grudi.

Dolg je bil oni dan. Oče Bojan je hodil na vrata, stopil pod sveto lipo in še pred vas do ovinka in je zasenčil svoje stare oči in gledal v daljo in čakal, kdaj zapazi jezdece, ki so v ranem jutru odbrzeli proti patrijarhovemu gnezdišču. Zaman so iskale njegove oči. Pa se mu je zazdelo, da je zaslišal peket.

»Bistrost oči me zapušča,« je pomislil, »slišim pa le še dobro!«

Nasmehnil se je in prisluhnil.

Nič.

»Za ovinec so prišli in še veter krivec je potegnill« si je rekel in čakal.

Nič.

»Da bi se motil in da mi je tudi sluh odpovedal?«

Ni si verjel in se je hotel prepričati. Legel je ob cesto in naslonil nanjo uho in poslušal. Nič.

Kakor bi se iz črne zemlje, na kateri je ležal, vzela mora in legla nanj, se je težko dvignil, oči so mu potemnele, stisnil je ustnice in mrk in tih se je vrnil v svoj dom.

»Ali ga še ni?« je vprašala Marta, ki je v strahu čakala in molila v svojem srcu.

»Ni ga!« je odvrnil in ni več spregovoril do večera, ko so se na nebu užgale zvezde in svetile tako čudno mirno.

Marta je stala na pragu in iskala s Cvetano za najbolj svetlo zvezdo, ki jo je hotela mala imeti zase. Katerokoli je pokazala, vsa ka ji je bila premajhna, premalo svetla.

»O, je, zvezda nad zvezde, otrok moj! Pokažem ti jo, tvoja naj bo in naj ti bo svetila in te vodila, samo nocoj ni čas zato, otrok, da bi jo iskala...«

Cvetana je bila žalostna in je prosila, da bi ji mati pokazala zvezdo nad vse zvezde, a umolknila je in se oklenila matere, ki je vzkriknila »Ni ga!« in omahnila. Teta Kunica jo je prestregla, da ni padla.

Proti hiši so prihajali odposlanci in med njimi ni bilo Lastigoja...

Bojan je na snahin vzkrik vstal od ognjišča in ko je prišel na prag, je obstal ko okamenel.

»Pozdravljen, starešina!«

»Zahvaljujem se vam za pozdrav, a iz nje ga slišim jad. Povejte mi močje, kje je Lastigoj, sin moj, in kje so vam konji?«

»Lastigoj — svobodno besedo je govoril za nas vse in so ga pridržali in izročili bircem, da ga nismo več videli, čeprav so birci tudi nas s škorpijoni po nagem hrbtu in nas potem nagnali brez konj, ki so jih tudi pridržali. Pse so vzdražili na nas, ko smo odhajali in še so kričali: »Zdaj se smejite in ročajte in še Bojanu povejte, da ga pozdravljamo namesto Lastigoja-gnoja!«

Bojan se je zganil. Kakor bi dvigal neznanško težo je bližal roki glavi, ki je klonila in obstala v dlaneh. Globoko je vzdihnil, potem pa je z glasom, ki je ranjeno odmel od Matjurja in z grozo napolnil spokojno ozračje, zaklical in rotill:

»Vsevišnji bogovi in črni besi združite se in maščujte, maščujte!...«

Mrk je ostal potem Bojan in edino, kar ga je tolažilo, je bilo, ko je videl, da je njegova bol odjeknila v srcih vse soseske in da so se spovračali častilci vsevišnjih bogov in je rastlo njihovo število iz leta v leto, od bad-

njika do praznika cvetoče Vesne, od njenega slavlja do kresa in od kresa spet do badnjika, ko je začel rasti dan.

Pa je moral lepega jutra še tolažiti vnučico, ki je klicala mater in jo iskala; a matere ni bilo...

Tako je ostal Bojan sam s sestro Kunico in vnučico Cvetano. —

...

Najstarejši v naselbini je Bojan; edini je, ki ve, kako je bilo nekoč, in ki s prošlostjo veže ljudi v eno in jih zbira okoli sebe in vzpodbuja.

Ko so se uprli vikarju in ga pregnali in so se nekateri ustrašili cerkvene kazni, jim je govoril:

»Kaj bi žalovali za vikarjem in njegovim pomočnikom, saj nista bila domačina. Še naše besede nista znala dobro. Kolikor poznate tuji jezik, toliko ste ju lahko razumeli. In če ju sedaj za kazen ni, bodite veseli, saj niste na zgubi. Saj sem slišal, kaj učijo. Lepo bi bilo vse, a kaj vam je ta nova vera prinesla? Dokler je naš rod ni poznal, je bil svoboden. Svoje zadrage in starešine smo imeli in bratstva in župe in župane in v dnevih nevarnosti vojvode, častili smo svoje bogove in živeli na svoji zemlji zadovoljno in svobodno v bratski in družinski slogi — z novo vero so pa prišli tuje in nas zaslužnjili, dasi so govorili o ljubezni... Tuja vera, tuje navade in šege so prodrle v naš rod in njegova moč je opešala. Orla, ki je meril dalje, je zadela pšica in onemogel je padel in se pustil ujeti... Bogovi, ki jih častim še vedno jaz in dober del srenje, čakajo, da se povrnete k njim in dobri vam bodo...«

(Dalje.)

Venceslav Sejavec:

NEDOSEŽENI CILJI.

*Moja roka trepetala:
ciljev ni dosegla,
tajnostnih zvezda;
v prazno je drhtela...*

*Že je za goró
smrt razpela krila,
na trudno vso glavó
grozo je razlila.*

*Duša v meni krvavi
kakor zarja, preden dogori...*

Fr. Jaklič:

KOVAČ ROŠEL.

(Konec.)

NEKAJ Zdencev je bilo že tako nesrečnih, da se niso utegnili skriti. Ti so jih dobili nekaj z nogo v zadnji konec, krájinška pest jim je silila pod rebra, v hrbet so jih nekaj prestregli, najhujše se je pa godilo onim, ki so jih Krájinčanje postavljali na glavo in tolkli po žepih, dokler je bilo kaj kovanega v njih.

»Ropan denar! Naj ga zlomek vzame!« vpili so Krájinčanje in ga teptali v blato.

Tako so bili srditi na pobiravce štungelta.

Drugekrat so se Krájinčanje po semnju ustavljali pri Mišcu, pri Frtincu in drugih gostilničarjih ter klicali pijačo na mizo, češ:

»Dajmo ga! Zaslužili smo ga, ko smo tako pot naredili.

Danes se pa niso zmenili za noben »cagar« v vasi. Samo gnali so:

»Kje imate Trdeža?«

To so hoteli zvedeti. Poleg tega so se pa grozili, da je moral vsak vedeti, da Trdeževa koža ne bo dosti vredna, ako jo bodo Krájinčanje strojili.

Vaškega gospodarja ni bilo na vasi, da bi ga Krájinčanje pozdravili, a brez slovesa niso hoteli iti. Ker ga nikjer ni bilo in ga je kovač z Bakrci na vsak način hotel videti v obraz, »da bo svoji Mici povedal, kakšne lučke ima pod nosom tisti, ki je grozil Krájinčanom z vojaki in je širokoustno napovedoval, da bo kri tekla«, so ga šli poiskati na dom, zakaj vedeli so, da se človek v stiski najrajši zaleti domov.

»Skrijte me!«

Gospodar še ni bil nikdar tako preplašen pritekkel domov.

Ker so se Krájinčanje mudili na vasi, je imel Trdež dovolj časa skriti se.

Samo to je povedal, da mu Krájinčanje strežejo po življenju, pa je skočil v kamro, v klet, na ispo¹ je pogledal, pa se mu ni zdelo nikjer dovolj varno; tudi hlev je bil preblizu ceste. Tedaj se je spomnil na slamo na skednju. Tja je puhnil in se z glavo naprej zaril v slamo. Na spomlad je že bilo, zato je bil slamnati kupček že bolj skromen, a Trdež je bil vendar prepričan, da enega človeka že še pokrije.

Tedaj so pa tudi že prilomastili Krájinčanje.

¹ Podstrešje hiše.

»Kje je tista pošast, ki je hotela videti kri?«

Žena ga je tajila, jih rotila in prosila kakor znajo le ženske, pa Krájinčanje niso bili ljudje, ki bi se zbal babjega vreščanja in bi jih omečile ženske solze.

»Kam si ga skrila?«

Hipoma jih je bil poln vrt, zakaj vsi so hoteli vedeti, kaj bo Rošel naredil, ki se je zanimal pred vsemi za Trdeža. Pretaknili so hišo, hlev, povsod so šli gledat, kjer bi bilo mogoče se potuhiniti. Kar se je razlegnil iz skednja krohot in vik:

»Škornji so že tu!«

Zagnali so velikansko šundranje in že se je čul na vikanje odmev:

»Poglejte, kaj je v škornjih!«

Komaj je bilo povelje izrečeno, že so segle najbližje roke po škornjih in kakor bi bil mignil, so bili škornji izpod kupa in ž njimi živ človek.

Ko se je otrešel slame, so ga pa spoznali:

»Je že pravi! Trdež!« so zagnali srečni lovci in se krohotali mozičku, ki se je zvijal in otreasal neprijetnih preganjavcev.

»Kar miruj! ako ne, bodo klešče bolj prijele,« so mu prigovarjali zlobno se krohotajoč in so ga obkrožili ter poprijemali trdneje, da bi jim ne ušel.

»Kaj mi pa hočete? Kaj sem vam storil?« je jeknil Trdež v stiski in strahu, ne vedoč, kaj Krájinčanje nameravajo.

»Ti pošast pozabljiva! Kaj nisi hotel naše krvi prelivati? Graničarje si hujskal, da bi streljali v nas. Kaj smo stekli cučki?«

Nobeni izgovori niso pomagali.

»Zob za zob! Glavo za glavo!«

Grožnje so bile kaj neprijetne in Trdež se je bal najhujšega.

Tedaj je pa Rošel zinil:

»Na klop ž njim! Pa mu bo vsak eno dal po zadnji, kakor bo hotel. Če bo štel, bo pa vedel, koliko je bilo Krájinčanov v semnju.«

Nasvet Rošlov je ugajal. Vsi so se zakrohotali, toda niso iskali klopi; gnojni koš, ki je bil tam zraven, so obrnili in so v hipu vrgli nesrečnega nanj in ga položili na trebuh.

»Rošel, pa mu jo ti prvi primaži,« se je oglasil Kine. »Pokaži nam, kakšno moramo dati!«

Krohota je so naredili prostor okrog koša. Rošel je pa zavihtel drenovko in jo spustil Trdežu na najbolj obilen del telesa.

Učinek je bil presenetljiv. Udarec je vrgel Trdeža kvišku, da so odleteli tisti, ki so mu tiščali glavo in ga držali za noge. In lahko bi

bil ušel v tisti zmedi, a revež se je z obema rokma zagrabil za napadeni del in je rjovel, kakor bi ga devali s kože.

Toda Krájinčanje so bili neusmiljeni. Krohotali so se, zakaj uspeh njihovega početja jim je bil nenavadno všeč.

»Naprej! Naprej!« so vpili oni, ki bi bili že radi prišli za Rošlom na vrsto.

Zopet so imeli Trdeža na košu, ki sicer ni mogel ne brcati, ne drugače otrepati, samo vpil je in klical na pomaganje poln obupa v strahu pred naslednjo batino.

Pa ta in vse naslednje so mu bile prizanešene. Rešila ga je bila žena. Bila je sicer vsa zmešana zaradi vrše, ki je bila tako hitro nastala okrog hiše, a ko je slišala bolešno rjovenje možev in obupno klicanje na pomoč, tedaj se je z vso silo prirnila skozi gnečo na kraj eksekucije.

V hipu je spoznala grozni položaj svojega moža, videla je drenovko, ki jo je dvignil Rošlev naslednik in da bi obvarovala ljubljene moža nove bolečine, vrgla se je nanj in ga pokrila s svojim telesom.

Za hip so Krájinčanje ostrmeli; tisti, ki je bil zamahnil, je bil drenovko zadržal. Zdaj so se pa gledali, ker jim je bila ženska zmešala igro, Rošla so pogledovali.

Ni znano, ali je bil Rošel tako mehkega srca, ali je bil pa tako previden, roko je vzdignil in rekel:

»Stojte! Ženske naj se nihče ne pritakne! Še lastne ne udarim, pa bi drugo bičal? V Krájinu ni take navade. Bálimo!«

»Ta se nas bo vseno spominjal dovolj!«

Pokazal je zaničljivo Trdeža, zaščitenega od žene in je krenil proč.

Tedaj so pa tudi drugi, ki jim je bila všeč Rošleva odločitev, krenili za njim in vzdignili:

»Bálimo domov! Bálimo!«

»Bálimo v Krájinu!« je odjeknilo po vsej vasi in iz vasi so se začele vsipati krájinske trume, ljudje in živina, ki so jo gnali kar vprek.

In Rošlova vojska se je vzpenjala po potih, ki drže prek položnih rebri tja v krájinska sela in selišča. Glasni so bili in mogočni v besedah, ko so se tako bahali od gruče do gruče in si pravili dejanja, ki se v splošnosti niso tako opazila, a so se jih prizadeti posamezniki spominjali toliko bolj.

Vsi so bili junaki. Zato je pa šla pogumna beseda preko Polja in tja nazaj na Reber sv. Antona. Ponos je zvenel iz pripovedovanja, ponos zmagovavcev, ki se je razodeval v vselem vzklíkanju:

»Štungelt smo pa le vrgli! Doli jel!«

* * *

Krájinška vojska se je bila srečno vrnila. Nobenega ni manjkalo. Nihče ni bil ranjen. Tudi buše so bile vse prišle in koze, samo nekaj ovac so bili pogrešili. Izprva so mislili, da so se pomešale z drugimi, ko so pa pastirji pretaknili vse staje in prešteli vsa krдела, so pa videli, da jih je popolnoma zmanjkalo. Zastonj so potem obrnili vse dole in bregove. Za ovčami ni bilo nobenega sledu.

»Kam so prišle?« vpraševala je vsa Krájina.

Tam pod čušperškim gradom, kjer so taborili graničarji, stražeči gospodo v gradu in grozeči upornim kmetom, so pa goreli stražnji ognji in okrog njih so polegali graničarji. Bilo je veselo, zakaj na ražnjih so se pekli tolsti janci. Graničarjem so žarele oči poželenja, vsrkavali so vonj pečenke, ki se je razširjal naokoli, cmakali so v pričakovanju, nategovali si omaščene muštace in vzklikali zadovoljno:

»Eto ti život!«¹

Tako so pospravljali vojni plen, ki so ga bili zasegli na pohodu v semenj na Rebri sv. Antona. Žival jim je bila pretekla pot, pa so jo vzeli s seboj.

Dogodki na Rebri so Krájince ostali v živem spominu. O nobeni reči se ni govorilo v krájinških vaseh tako pogostokrat, kakor o punktu na Rebri. Z njim so se postavljali vdeleženci, njihovi potomci so bili ponosni na svoje očete in so bajali spoštljivo o njih, kar se godi še dandanes.

»Tiči so bili! Štungelt so bili doli vrgli. Pošast! Pa naj se danes kdo kaj tacega loti!«

Kajpada se jih je najbolj živo spominjal Trdež. Do smrti ni pozabil tiste, ki mu jo je bil Rošel pritisnil. Živel je v zmoti, da jih je dobil kdo vé koliko in nikdar ga niso mogli preveriti, da je dobil samo eno.

Kovač Rošel z Bakrea je bil pokazal, da ima silno roko, ki zna vihteti kladivo in tudi gorjačo. Ko so ga njegovi sosede nešteto krat gledali v kovačnici in se razgovarjali o vsem, kar je bilo na Rebri, tedaj je Kine pritegnil:

»Naš Rošel nima samo glave, tudi roka je za kaj. Njeno pisanje drži. Káj!«

»Bome da! Le bálimo Trdeža vprašat!«

Res, tako je bilo, a Trdež ni rad pravil teh reči, zakaj prebridek je bil spomin na tiste dni.

Slavko Savinšek:

KRIŽEVE NADLOGE.

Prva nadloga: mesto.

TAKO so sklenili: oče in mati bosta dala polovico, bratje in sestre drugo polovico, gospod katehet bo pa pri tistem gospodu v Ljubljani naprosil, da ga vzamejo v zavod vsaj za polovično ceno, ako že ni moč goče povsem zastonj. In ko se je gospodu katehetu to tudi posrečilo, je bilo dognano, da gre Peterček v mesto v šole, da ga bodo zapisali v prvi gimnazijski razred.

Niso kaj dosti spraševali Peterčka samera, je-li pri volji iti v šolo ali ne. Gospod katehet in gospod učitelj sta že davno sklenila, da se morata pobrigati zato, da nadarjenega fanta spravijo v mestne šole in sta svoj sklep ob prvi povoljni priliki naznanila očetu Šimnu, ki mu je kar sapa zastala ob misli, da bi dal sina študirat.

»Kje bom pa vzel, pa še tako dolgo?« se je prijel za glavo in zmajal z vsem telesom, češ, saj ne gre, pa ne gre. Toda gospod katehet ni dal miru, pa se je nad mater spravil, jim vse razložil in jih pridobil zase. Zdaj seveda je imel oče Šimen težje, ker je nerad bolehni materi zavrnil prošnjo, da bi dal sina za gospoda študirat; najbolj pa ga je omehčalo dokazovanje katehetovo, da ne bo tako hudo, da bo šlo laže, kakor si pa misli. Slednjič se je udal posebno, ko so bili odrasli otroci koj zato, da pomagajo, ker so Peterčka vsi imeli radi in jim je bilo prav, da se šola; saj je tako bolj slaboten in nabohehen ter itak ne bi bil za trdo delo kakor drugi. Malo pa se jim je tudi laskalo, da bodo imeli brata gospoda.

Ko je bilo že tedaj vse domenjeno, so se šele mati spomnili, da bi bilo dobro povprašat fanta, če je za to, da gre v mestne šole. Ko se je bližal konec šolskega leta in se je moral fant pripraviti za sprejemni izpit, so ga nekoč zvečer, ko sta bila sama, vprašali mati:

»Peterček, ali bi šel v mesto v šole?«

Neverjetno jih je pogledal in kar razumeti ni mogel, da je resnica, kar je bil slišal. Ko so mati vprašanje ponovili in se smehljali, ker so videli od začudenja in nepričakovane vesti široke odprte oči njegove, jim je odgovoril:

»Seveda bi šel, kako rad!«

»Bi bil gospod, kakor so gospod katehet?«

»O bil!« jim je ves srečen pritrdil fant.

»Samo pridno se boš moral učiti!«

»Bom!«

¹ To ti je življenje.

Tako je bilo dogovorjeno. In precej je bilo tudi treba izpolniti obljube en del, namreč, pridno se učiti. Za izpit je bilo treba precej znati ali Peterčku je bila to mala stvar. Tako mu je šlo urno v glavo, da se učitelj ni mogel prav načuditi in je vsak dan z vselejšim licem pripovedoval katehetu, kako fant dobro napreduje.

Res je Peterček odlično napravil preskušnjo in že tedaj so mu profesorji obljubljali, da bo ponos šole, ako se bo tudi pridno učil. In Peterček je seveda na vsa usta obljubljal in tudi v srcu za trdno sklenil, da bo priden kakor nihče drugi ne.

Predno pa je jeseni šel v mesto, ga je gospod učitelj poklical k sebi in mu naredil pridigo, ki je Petru ostala v spominu še dolgo, ker je bilo toliko bridke resnice v nji. Učitelj je predobro poznal svojega učenca, poznal njegovo nemirno, vedno nekam drugam hrepeneco naravo in je bil v skrbi zanj prav radi te nemirnosti in nestalnosti. Poznal je njegov talent, poznal vnemo, ki se je Peter ž njo vrgel v vsako novo stvar, ali še bolje je pa vedel, kako hitro ugasne plamen, ki v fantu zagori in težavo, s katero se pripravi, da vnovič poprime, da bo vestno hodil v šolo, da ne bo zanemarjal pouka, da je bil stari učitelj na koncu pridige popolnoma pomirjen in je fanta poslal domov z največjim upanjem, da bo dečko še nekdanj blestel s svojim znanjem in dobroto svojega značaja.

Peterček se je res, še predno je šel v mesto, poprijel knjig za prvi razred, gospod katehet mu je razložil prve pojme latinskega jezika, nemščine še malo več, kakor so je pa vzeli v šoli in tudi v računstvu mu je dal nekaj pomoči. Peter je knjige in naloge kar požiral, ker je bil to zopet nov svet zanj, nova tvarina ki ga je gnala v spoznavanje dosedaj nepoznanih stvari.

Težko je čakal fant, kdaj bo prišel čas, ko bo treba v šolo. Nič ni pomislil, da bi mu moglo biti kdaj dolgčas, da bi se mu stožilo po domu. Videl je mesto pri skušnji in tako ga je vsega prevzelo, ker je bilo zanj kakor čudež, da je v pričakovanju ves trepetal in nemirno štel dneve in celo ure ki ga še ločijo od njega. Seveda, ko se je bilo treba posloviti od domačih, posebno od matere, se je že oglasilo v srcu nekaj, kar mu je potem grenko stopilo v oči in se razlilo po obrazu, ali žareča lica so solze kar popila in v očeh je bilo toliko bleska in veselja, da ni razen matere nikdo pomislil kako dolgo pot je pravzaprav pričel šimnov najmlajši križ in kako težek križ si je sam naložil na mlada pleča.

»Peterček, če ti bo preveč dolgčas, pa pojdi v cerkev in se Mariji priporoči!« so

še naročali mati sinu na pot, ko so ga pokrižali in pokropili z žegnano vodo.

»Saj mi ne bo, mama!« je odgovarjal deček, jim dal roko kakor vsem bratcem in sestrici, pa je moško stopil za očetom, ki je šel že naprej, češ, naj opravijo solze sami; da bi ne mudila vlaka, kakor je zatrjeval materi, ki so ga hoteli še malo pridržati, mu še enkrat pogledati v velike, blesteče očke.

Z očetom sta na vlaku malo govorila, v mestu pa, kjer je bilo treba nakupiti par stvari, še manj. Tako sta skoro molče prišla v zavod, ki sta si ga ogledala že pri skušnji in nista bila v zadregi kam bi krenila. Oče so fanta oddali mlademu duhovnemu gospodu, dali sinu roko, in ž njo dve, tri besede v slovo, pa so odšli. Tedaj se je prvič v Peterčku nekaj zganilo, da je ves vztrepetal, popustil duhovnega gospoda, ki se je baš sklonil k njemu, da ga prijazno popelje na njegovo mesto, pa je planil skozi vrata in po stopnicah za očetom.

»Ata, mamu pozdravite!« ga je ujel za rokav in se ozrl vanj z očmi, ki so bile polne solza.

»Bom, Peterček!« je zatrdil oče in kakor v zadregi postal. Deček se je držal očetove roke in mu gledal v obraz, da je šimnu kar tesno prihajalo. Izvil je sinu roko, mu šel ž njo po laseh in požrl nekaj, kar se mu je tako nerodno zaletelo gori v grlo; nato pa je nakratko poslal sina nazaj:

»Le priden bodi, Peterček! O božiču prideš domov, pa pojdi nazaj, da ne bodo gospod hudil!«

Obrnil se je in šel. Peterček pa je stal še vedno na istem mestu in nekaj težkega ga je stisnilo v prsih. Stopil po stopnici, dve, tri, pa se je naslonil ob ročaj in skoro glasno zajokal. Iz solza ga je vzdramil duhovni gospod, ki so mu rekli prefekt, ter ga je za roko peljal v učilnico in potem v spalnico in mu pokazal, kjer je njegovo mesto za letos.

Ko je Peter prebolel prvo domotožje, mu je bilo strašno v mestu in tudi v šoli. Saj je bilo vedno kaj, kar je prvič videl in slišal: součenci, prefekti, profesorji, resnost pouka, novi predmeti, šolski in hišni red. Toda še bolj so ga zanimalo ulice, trgi, hiše, ljudje; všeč mu je bilo vrvenje po cestah zjutraj, ko je vse hitelo v šolo in na delo, opoldne zopet nazaj, popoldne in zvečer enako. Zanimalo so ga nove igre, ki so jih igrali v prostem času v zavodu, veselil se je kosa kruha za malico, posebno, če je bil svež, radoval snage in raznolikosti jedil, če prav so bila skromna. Vse skupaj mu je bil nov dosedaj nepoznan svet, ki se je šele vživljal vanj in ki ga je privlačeval s toliko silo, da ga je popolnoma osvojil in zamamil.

Dokler je bilo kaj novega, je bilo Peterčku

prav prijetno v mestu. Ker je bilo vreme skoro ves prvi čas deževno in kilavo, ga tudi ni mikalo ven v prosto naravo, ki mu je bila odslej bolj pičlo odmerjena in nikoli ga ni v pričetku prišlo niti v šoli kakor preje doma, da bi se izmuznil iz klopi in smuknil iz razreda vsaj za kratek čas. Vše do božiča, ko so šli na počitnice, mu je bilo nekam povolji in prav rad se je pobahal doma, kako mu ni kar nič dolgčas po domu ter je zelo rad odšel v šolo nazaj. Bil je v razredu po redih prvi in vsi so ga imeli radi, profesorji, gospodje v zavodu, pa tudi sošolci in sogojenci. Ti poslednji so ga imeli nekam posebno v čislih. Čeprav je bil slaboten in bi si bil marsikdo upal radi moči stegniti roko po njem, vendar je vsakogar držal nazaj njegov pogled. Bilo je isto z njegovimi očmi v mestu kakor preje doma: nekako spoštovanje je vzbujal v vsakomur, nekaj strah in vsi so bili ž njim kakor bi bil nekaj posebnega.

Že pozimi, kmalu po novem letu, ko se je utrdil sneg in je solnce pričelo dobivati na moči, pa je prišlo Peterčka semtertja nekaj, kar mu ni dalo miru. Stopical je včasih po celo uro po vrtu, nekaj nemir ga je gnal vedno v nov korak, ali sam ni vedel, kaj mu je. Zgodilo se je, da je včasih kar posili pritekla solza po licu, pa če bi bil fanta vprašal, kaj mu je, bi ti ne znal povedati. V šoli, kjer je dozdaj vedno pazil na predavanja profesorjev, se je zgodilo, da ga je zalotil učitelj pri raztresenosti, fant ni znal naprej, je strmel skozi okno in molčal, ko je bil vprašan.

Še huje je postalo to v Petru, ko je spodilo sonce sneg in so pognale trobentice in telohi, ki jih pa seveda Peter ni velikokrat videl, toliko bolj pa je občutil v duši, da narava počenja in pričenja cveteti! Redkobeseden je postal, zamišljen, ogibal se družčine, oči so mu sijale vsak dan v bolj svetli luči in nečesa nemirno iskale. V šoli ni mogel sedeti pri miru, pri učenju v zavodu je gledal v knjige, pa ni videl ne črk niti zmisla besed razumel; njegove misli so hodile drugje, njegove želje so se podile po gmajni, so iskale in stikale po gmajni, oči so hotele v solnce in v luč, med trave in rože. Od daleč nekje je vedno glasneje slišal mukanje živine, cingljanje ovčic, pred očmi mu je vsako nedeljo dopoldne zrasel domači oltar z Marijo in sv. Jožefom, s sv. Janezom Krstnikom in njegovo belo ovčko, vse v zlati solnčni luči, vse v nebeškem sijaju.

Tiste dni je padla prva dvojka in prvokrat ga je v zavodu poklical k sebi gospod prelat ter mu očetovsko naročil, naj se poboljša, naj se ne zanemari! Peterček je nekaj časa jokalo, potem pa je obmolnil in nikdo ni več spravil iz njega besedico. V šoli so ga nekaj časa pustili profesorji v miru, misleči, da je bolan. Ko pa

je bil potem parkrat vprašan, je dobro odgovarjal in vsi so ga spet hvalili.

Nakrat pa je Peterčka zmanjkalo. Nekega večera ga ni bilo v učilnici. Na prefektovo vprašanje so se spomnili fantje, da je popoldne še šel ž njimi iz šole, spotoma pa je nekje zaostal in niso ga več videli. Ves zavod je bil v nemiru, drugi dan razred enako in gospod prelat so pisali domov očetu Šimnu. Pa še ni bilo pismo v očetovih rokah, ko je prišel Peter v zavod nazaj. Toda ne sam, ampak v spremstvu domačega gospoda kateheta. Ta je fanta poslal kar v učilnico, sam pa je stopil h gospodu prelatu in dolgo sta sedela skupaj v sobi. Čez čas je poklical gospod prelat Petra v svojo sobo in kratko potem se je fant vrnil nazaj med sogojence, ki so radovedno strmeli vanj. Gospod katehet je stopil še v gimnazijo in sedel tam tudi precej časa z ravnateljem.

Druga dan je poklical razrednik Petra Križa predse in mu dejal v pričo vseh učencev:

»Križ, Boga zahvali, da se je naredilo tako in ni bilo hujšega! Zahvali se domačemu gospodu katehetu! Ako bi te še kdaj prišla muha, da bi jo pobrisal kar meni nič tebi nič iz šole domov in v gmajno, potem pa se nikar ne vrni več, ampak obesi šolo na kolo!«

Peter se je priklonil in odšel v klop. Nihče izmed součencev si ga ni upal vprašati, kje je hodil, zakaj je ušel; tako čudno so mu sijale oči v vsak vprašujoč pogled, da si ni nikdo predrznil vprašanja. Tako tih je ostal Peter do velike noči, ki jo je prebil v zavodu in je šel šele koncem leta domov kot prvi odličnjak razreda. Ali oči njegove so bile žalostne, kakor bi bil zadnji na vsem zavodu!

Dalje prih.

Joža Lovrenčič:

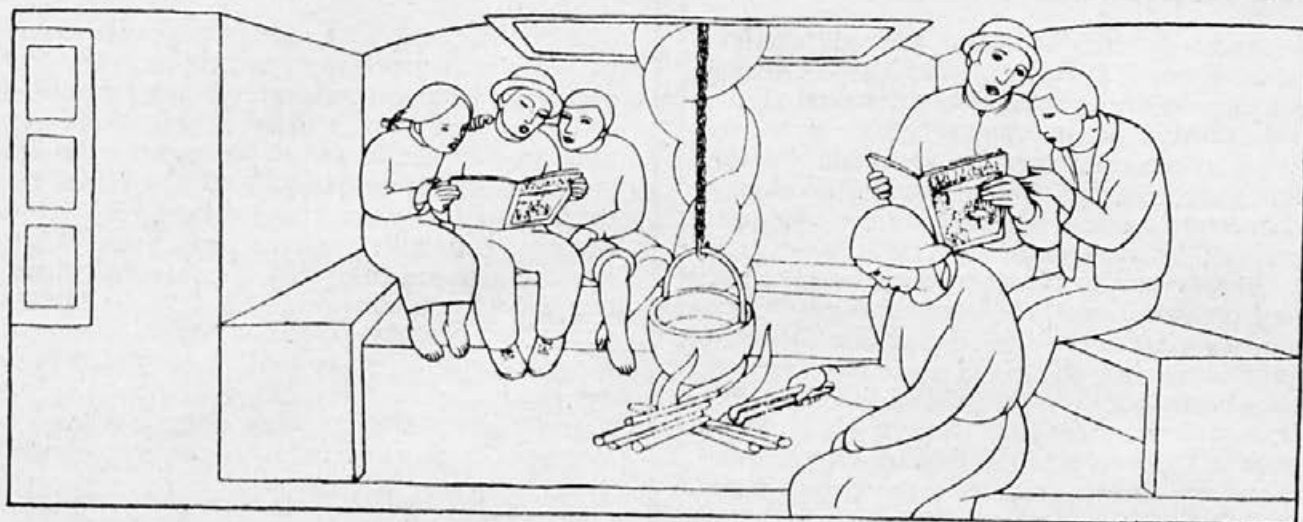
VEČERNA PESEM

*Tih tehtam se, obupavam —
pred očmi se mi megli
in že pred veseljstvom plavam
v metežu poslednjih dni.*

*Vse, kar me je kdaj težilo
in vznemirjalo srce,
vse se v nič je izgubilo
ko megle v jasnino dne ...*

*A kakó, kakó sladkó je
v grozi, ko pojema čas!
Daljnotuje mi teló je,
le še misel je moj jaz! —*

*Zdaj zdaj se nebo razklene —
konec ugibanj in tehtanj:
Duši Bog se razodene,
oče mojih lepih sanj ...*

ZANIMIVO IN POUČLJIVO

Rado:

V MRTVEM MESTU.

I Z Gledališke ulice sem jo kar na slepo vrezal po Stabijski cesti, Lupanarski ulici, mimo obrtniškega predmestja, kjer se še lepo vidijo mlini in peči, v severni del, kjer so stanovali bogatini. Tu so dobro ohranjene

V ulici pekov in mlinarjev.

nekatero hišo. Krasota pompejskega sloga se odkrije v vsej svoji lepoti. Vstopil sem v »Domus Vettiorum« na obisk k bogatemu trgovcu Aulu Vetiu Restitutu in njegovemu bratu Aulu Vetiu Convivi. Z ulice stopiš v vestibul. Stene so pobarvane s posebno oljnatno rdečo pompejsko barvo. Vse sobe in hodniki so pa poslikani z umetniškimi slikami iz rimskega bajeslovja. Na desni in levi vestibula sta sobici za vratarja. Kar odpočijejo se pa oči ko vstopiš v atrij, neke vrste sprejemnico. Okoli so stebri, ob stenah umetne marmornate skrinje z rodbinskimi dragocenostmi. Sredi atrija je »impluvium«, kotanja za vodo z živahnimi ribicami in vodomedom,

ki škropi duhtečo vodo. Koliko klasične krasote! Pa glej, spaka! Ko se ozrem opazim za sabo celo trumo — črnih dam. Draguljev in prstanov se je kar lesketalo na njih. Bile so Zamorke iz severne Amerike. »Tempora mutantur,« sem si dejal, »vse se izpreminja. Vidita, ljuba Vetia, ki gnijeta kje pod lavo, včasih so pred vama ljudstva iz svobodne Afrike, po tedanjem mnenju manj vredna, krivila hrbte. Morda sta celo sužnje ukazala žive razsekati in jih metati murenam v krmo, da se odebelijo; zdaj pa hodijo črnici občudovat vašo mrtvo veličino.«

V kuhinji sem opazil še nekaj bronastega ognjišča. Bogatejše hiše, kot je Vetijeva, so imele posebno obednico »triclinium« nazvano.

Peristil v hiši Vetijev.

V notranjosti poslopja je še vse polno sobic »cubiculae«, ki so služile za spalnice. Zgoraj njega nadstropja po navadi rimska hiša nima. Najljubkejši prostor vsega domovanja pa je bil peristil. Ker je stavba zidana v četverkot, je na sredi vrtič z vodometi, stebriči, kipi, okoli in okoli pa teče stebrišče. Tu je poleti družina vživala domače prijetne urice.

Tako dobro ohranjena kot je Vetijeja, je le še par hiš v Pompejih. Vstopil sem še v to in ono in priznati sem si moral, da so naše mestne kasarne prave luknje proti tem klasično okusnim zračnim stavbam. Pošteno sem že bil zdelan, ko sem prišel do Vezuvskih vrat; pa sem komaj majhen del mesta prehodil in vam ga tu popisal.

Pod severnim obzidjem sem krenil spet v mesto proti kopališču, termæ. Skoraj da se nič ne razlikujejo od današnjih. Namesto omarič za shrambo obleke so bile narejene v zid votlinice. V temah se je zbiral ves elegantni svet. Sem se niso hodili le kopat, marveč tudi preganjat dolgčas prav kakor danes mestni postavači v kavarne. Terme so bile razkošno urejene, vse iz marmorja. V »tepidariju«, dvorani za toplo kopelj, se je iz nekega kota izvila temna postava. Kar odskočil sem pred senco pokopanega Pompejca. Potem sem se uveril, da je to le preprost paznik, ki mi ponuja pest kamenčkov. Dejal je, naj vzamem za spomin na pokopano mesto. Ozrl sem se in obvisel s pogledom na tablici z napisom, da je strogo prepovedano krušiti razvaline in zidovje. Mož je pa le na skrivaj ponujal. No, sem si mislil, saj so tudi v starih »termah« čakali na napitnino. »Nil novi sub sole!«¹ Pa preklicano drago je moralo biti kamenje v starih časih, sodeč po ceni za ta kamenček.

Ulica grobov.

Mimo gostilne pri »Slonu« — nad vhodom je namreč narisan slon — ter mimo raznih trgovin v ulici Augustalcev² sem se prerinil skozi gručo glasnih Neapoljčanov do arheološke šole. Tu vodijo dela pri izkopavanju in rekonstruirajo pompejske stavbe. Po Konzulski cesti se pride do Herkulanejskih vrat. Čimdalje manj obiskovalcev sem srečaval. Jonski in dorski stebri pred atriji lepih vil so metali že dolge sence na grobo tlakovano cesto. Onkraj Herkulanejskih vrat se vleče

¹ Nič ni novega na svetu.

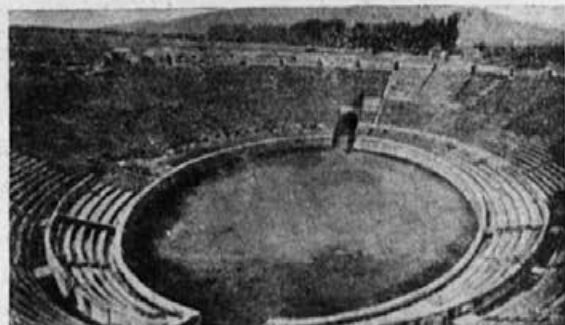
² Neke vrste duhovniki

dolga Ulica grobov. Rimljani so svoja pokopališča vedno imeli pred mestnimi vrati. Pokopališče je kakor predmestje zase. Grobovi so cele stavbe. Revna drhal je tod iskala prenočišča. Ciprese in pinije so mrko zrle čez grobove. Sam sem hodil. Votlo je donel korak; kakor da se pokopani vekovi reže v me, čemu motim njih stoletni sen. Stara imena sem bral: tu spi Marcus Cerrinius Restitutus, tam čaka Terentius Felix Maior, tu počiva Umbritius Scaurus in tako naprej po vrsti — vsi dvakrat pokopani. Zazeblo me je pri tej misli. Ta mrtvaški molk, ki ga le neslišno moti oddaljeni šum neapoljskega velemera in pa hropenje v osrčju Vezuva.

Tu počiva...

Hiteti je bilo treba nazaj, predno se zapro mestna vrata. Dobro tričetrt sem moral naglo hoditi, pa še sem iskal stranske ulice, da sem si ogledal še to in ono zanimivost. Končno je bilo živcem vsega tega že dovolj. Vratar pri glavnem izhodu je z zanimanjem pogledal, kaj ta človek že od jutra blodi po Pompejih.

Amfiteater.

Ko sem se peljal mimo veličastnega amfiteatra, daleč izven mesta, je kazala južna narava že vso silo kipečega življenja. Delavci so se vračali z njiv in vinogradov. Nekdo je ubiral strune na kitaro in v zboru je plavala melodija po Kampaniji. Iz razsvetljenega hotela ob cesti so se vsuli zvoki jazzbanda. — Življenje ob robu smrti... (Konec.)

OB ZATONU RUSKEGA CARIZMA.

Mitja Koljaba in tovariši.

CIM je dr. Filip izginil na Francosko, se je vladarjeva okolica potrudila, da mu izbere naslednika, in iztikala za ruskim čudotvornikom. Preprečiti je hotela, da bi prišel do vpliva spet tujec. Visoka čast je doletela nekega Mitjo Koljabo, ki se je imenoval tudi Mitja Kozelski. Bil je pohabljenec s krivimi, zaraščenimi nogami, skoro nem, namesto rok je imel dve meseni rogovili. Povrhu je bil še kratkoviden, da so ga morali voditi, slišal je slabo in njegovo govorjenje je sestajalo iz par nerazumljivih, mukoma iztisnjenih glasov. Vsako toliko časa ga je popadla božjast in tedaj se je začel zvijati in strašno vpiti: njegov glas je bil podoben zdaj tihemu cvilenju, zdaj pretresujočemu živalskemu tuljenju, ki je poslušalcem grozo vzbujalo. Kako je mogel priti tak človek na ruski dvor? Praznoverni ljudje so mislili, da je Koljaba »bebec v Kristusu« in da se v nerazumljivih živalskih krikih, ki jih je dajal iz sebe med božjastjo, razodeva božja volja. Treba je le pravilno tolmačiti glasove razsvetljenca in človek spozna najglobljo in najčistejšo resnico. Koljabove krike je znal najbolje razlagati cerkovnik Jegorov, ki ga je tudi vedno spremljal in pazil, kedaj ga prešine milost božja. Ko ni bil božjasten, je bil Koljaba čisto prost bebec in se obnašal zelo nespodobno. To je bil vzrok, da ni mogel igrati na dvoru nikdar res velike vloge, kakor se je brez težave posrečilo ostalim čudotvornikom.

Za Koljabo se je pojavila v Carskem selu ženska po imenu Darja Osipova. Tudi ta ni bila pri čisti pameti. V domači vasi je zdravila, kakor so pravili, neozdravljive bolnike, varovala sosede pred nesrečami, blagoslavljala neplodne ženske, po potrebi pa tudi strašno preklela svoje sovražnike. Ko je imela božjastne popadke, so jo morali zvezati z vrvmi, ker je zdrobila sicer v divji pobesnelosti na majhne drobce vse, kar ji je prišlo pod roko. O vpitju Darje Osipove so verjeli, da ima že samo po sebi čudovit vpliv na človeka. Darja Osipova je bila pa tudi proročkinja.

Če bi Nikolaj in Aleksandra delala te coprnije samo iz osebne potrebe, bi jima človek slabost še izpregledal. Stvar bi spadala v privatno življenje. Toda vladarja sta se posluževala »čarovnikov« tudi pri državnih poslih. Že drja Filipa sta pritegovala k važnim poli-

tičnim sejam in bebec Mitjo Koljabo je car pred težkimi odločitvami prašal večkrat za njegov »nasvet«. V oktobru 1905. leta, ko je v Rusiji divjala revolucija, je Nikolaj II. pozval v Petrograd francoskega čarodeja Papusa, da bi stal vladarju v težki preizkušnji ob strani. Carjevi svetovalci so bili namreč nedini in se niso mogli odločiti, kakšno smer naj dajo državni politiki: eni so hoteli, naj car nekatere zahteve revolucionarjev sprejme, drugi so želeli, naj vlada uporabi golo silo in vse odbije. Tedaj je Nikolaj poklical Papusa, ki je na spiritistični seji poklical na pomoč duha umrlega Aleksandra III., kateremu je car postavil celo vrsto vprašanj. Pod vtisom te seje je Nikolaj podpisal ukaz o ustanovitvi dume ali poslanske zbornice. Ruski narod se je imel torej zahvaliti čarovniku Papusu, da se je parlamentarizem vpeljal na Rusko.

Poslednji modrijan iz vzhoda.

Ena najzanimivejših čarovniških prikazni na ruskem dvoru je bil »doktor tibetanskega zdravilstva« Peter Aleksandrovič Badmajev. Če ga je Nikolaj prašal za nasvet, mu ni bilo treba, da kliče na pomoč duhove, zakaj bil je mož velikega političnega izkustva in poznal je svet ko malokdo. Posvečen je bil v vse praskanosti azijske diplomacije in govoril jezike vzhodnih narodov. Do moči je prišel, ker je zdravil želodčno bolezen carjevo. Poznal je »azijatsko zdravilstvo« in sestavljal iz različnih praškov, iz redkih azijskih cvetlic zdravila proti najbolj trdovratnim boleznim. V Petrogradu je ustanovil lekarno in zdravilišče in služil mnogo denarja. Pri njem so se zdravili samo imenitni bolniki. Badmajev se ni zanimal samo za njihovo telesno stanje, temveč tudi za njih politično prepričanje. Marsikateri gospod, ki se je zdravil v Badmajevem sanatoriju, je bil kmalu za tem imenovan za visokega državnega uradnika. Car si je izbral celo ministre na priporočilo tibetanskega zdravnika. Nikolaj II. je namreč Petra Aleksandroviča Badmajeva zelo visoko cenil in menil, da je to eden izmed »poslednjih modrijanov iz vzhoda«. Car je Badmajeva uporabljal tudi za diplomatske službe in ga poslal nekoč med Mongole, da pridobi njih poglavarje za rusko stvar. Kot podkupnino je dobil na pot 200 tisoč rublov. Badmajev je opravil nalogo z velikim uspehom in od tedaj je njegov vpliv na dvoru še bolj zrasel. Nikolaj II. se ga je posluževal kot izvedenca v azijskih zadevah. Pogostoma ga omenja v svojem dnevniku. Tako piše nekeje: »Po zajutru sem imel z Badmajevem razgovor o zadevah Mongolije.«

Dočim se je car vseh drugih čarovnikov, »bistrovidcev« in »bosjakov« s časom naveličal in jih večkrat tudi nemilostno zapodil, se je Badmajev držal do konca carizma in ni nikoli padel v popolno nemilost. V eni edini stvari ni imel Badmajev sreče: trudil se je za man, da bi našel pravi lek za bolezen mladega careviča Alekseja. Če se je Aleksej ranil in začel krvaveti ter omedlevati pred očmi staršev, je bil tudi »modrijan iz vzhoda« brez moči. Sicer so pa imeli ostali čudotvorniki s carevičem ravnotako malo uspeha kakor Badmajev.

Eden sam je imel moč nad carevičem, in to je bil Gregor Jefimovič Rasputin. Ta sibirski kmet, ki je igral v poslednjih letih ruskega carizma tako vodilno vlogo na dvoru kakor še nihče pred njim, je našel in ustanovil svojo srečo ob carevičevi bolniški postelji. Čim se je izkazalo, da zamore Rasputin lajšati Aleksejeve bolečine, je njegov položaj postal tako trden, da ga nobena sila ni mogla več omajati.

Gregor Jefimovič Rasputin.

Rodil se je v majhni sibirski vasi Pokrovske kot sin kmečkega kočijaža Jefima Andrejeviča. Mali Griša, kakor so ga doma imenovali, je bil razposajen deček, pretepač, ki so se ga tovariši bali. Ljubil je zelo konje in gozdove. Obenem je kazal veliko pobožnost in prebiral že iz mlada sv. pismo. Ko je Rasputin dorastel v mladeniča, je postal tudi on kočijaž. Na brezkončnih, ravnih sibirskih cestah je prevažal blago in ljudi, posebno pozimi, ko je Sibirija vsa v ledu in ne morejo reke nositi ladij. Tedaj se vrši ves promet po suhem in na saneh. Kot pravi »furman« se je mnogo klatil po gostilnah in se ga večkrat hudo navlekel. Videli so ga tudi par dni zaporedoma pijanega. Poročil se je s plavolaso Praskovjo Feodorovno in imel od nje več otrok, a kljub temu je neprestano letal za dekleti. Njegovo življenje je bilo neredno, lahkomišno, razuzdano. Če je bilo treba, je pa znal tudi krepko prijeti za poljsko delo in bil je zastaven pomagač očetu.

Tako je med popivanjem in veseljačenjem dosegel 33. leto. Tedaj je nastopil trenutek, ki je popolnoma prevrgel njegovo življenje. Neka dne je dobil naročilo, naj zavozi bogoslovca Saborovskega v samostan Verhoturje, ki leži ob vznožju bogatega Urala. Med potjo se je razpredel med kočijažem Rasputinom in bogoslovcem dolg razgovor o veri in pravoslavni cerkvi. Saborovski se je silno čudil, kako dobro pozna preprosti kmet evangelije in sv. pismo in kako ostro razume vse stvari, ki se tičejo vere. Bogoslovec je dokazoval Rasputinu, da je prava škoda, ako zapravlja svoje

talente v grešnem življenju. Pozival ga je, naj zapusti svet in se posveti Bogu. Besede Saborovskega so Rasputina globoko pretresle: v duši so se dramili spomini na mlada leta, na nekdanjo živo vero v Boga, ki je med pijančevanjem mladeniških let skoro ugasnila. Tako se je pripetilo, da se Rasputin po prihodu v Verhoturje ni več vrnil domov. Pustil je očeta, ženo in otroke in ostal v samostanu.

Verhoturje je bilo kakor mnogo sibirskih samostanov bolj podobno kmečkemu veleposstvu nego strogi verski enoti. Menihi so se sicer zvesto držali zunanjih cerkvenih predpisov, toda prevladovalo je zanimanje za poljska in obrtniška dela, katerim so se menihi z vso vnemo posvečali. Kot kmečki sin se je Rasputin kaj kmalu vživel v samostanske razmere.

Hlisti.

Rasputin je v kratkem času opazil, da se gode v samostanu čudne reči. Videl je, da so menihi v Verhoturju razdeljeni v dve skupini: eni stoje pod strogim nadzorstvom, kakor da bi bili jetniki, drugi so njih pazniki ali čuvaji. Verhoturje je bil samostan, kamor so zapirali neposlušne pravoslavne menihe, duhovnike, ki so zagrešili težke moralne prestopke ali se vdajali krivim verskim naukom. Višja cerkvena oblastva so jih pošiljala v Verhoturje, da se tu poboljšajo in vrnejo k čistemu nauku pravoslavne cerkve. Bivanje v Verhoturju je imelo po navadi kmalu uspeh: kaznovani menihi so se začeli držati zunanjih cerkvenih predpisov in izvrševati verske pobožnosti. Ali to je bil le zunanji videz. Tajno so ostajali kaznjenci slej ko prej zvesti svoji krivi veri in zgodilo se je, da so okužili z njo celo svoje paznike. V času ko je Rasputin bival v Verhoturju, se je ogromna večina menihov priznavala k naukom, ki so nasprotovali načelom pravoslavne ruske cerkve. Od vseh krivoverstev je bila v Verhoturju najmočnejša struja tako zvanih Hlistov.

Strogi predpisi in obredi pravoslavne cerkve so se zdeli Hlistom praznoverstvo, ki je za življenje duše brez vsake vrednosti. Pravo vero nosi vsakdo skrito v srcu. Da bi se izognili preganjanju, morajo Hlisti na zunanje vse cerkvene predpise prav natančno in vestno vršiti. Državna in cerkvena oblastva morajo videti v Hlistih najbolj vnete pravoslavce. Le tako morejo »bratje« živeti v miru in ohraniti čisto vero. Ustanovitelj njihove struje Darilo Filipič jim je pred 200 leti zapovedal: »Držite tajno moje postave; ne zaspajte jih ne očetu in ne materi, bodite stanoviti in molčite tudi pod bičem in v ognju. Tako boste že na zemlji sprejeli blaženost duha!«

Hlisti so učili, da ni Jezus Kristus prišel samo enkrat na svet, temveč da se v presledkih vrača med človeštvo. Že neštetokrat si je izbral za bivališče telo kakšnega siromaka in vršil po njem med ljudstvom velike čudeže. Posebno rad prihaja Bog na sveto rusko zemljo. Tako se je sam Bog oče naselil v telo kmeta Danila Filipiča, nekdanjega dezerterja, hodil v njegovi podobi po sibirskih vaseh, govoril jezik preprostega ljudstva in mu kazal pot zveličanja. Drugič se je Kristus vtelesil v kmetu Ivanu Suslovu in pred nedavnim časom v podobi nekega Radajeva. Po človeških pojmih je bil Radajev propalica, njegove grehote so bile hujše in težje nego vse, kar je Rasputin doslej zakrivil. Radajev je živel obenem s trinajstimi ženskami v divjem zakonu. Toda kljub njegovi grešnosti je govoril iz njega sv. duh. Po nauku Hlistov veljajo moralni predpisi samo za navadne ljudi, ne pa za pravičnika. Ko so carski sodniki postavili Radajeva na obtožno klopi, jim je samozavestno govoril: »Vi poznate pač moje grehe, toda milosti božje, ki je v meni, ne poznate. Vedel sem, da delam proti zakonom, toda zavedal sem se, da izhajajo moja dejanja iz volje božje. Zato so tudi one ženske, ki so z menoj grešile, Bogu bolj dopadljive, nego vse, ki so se mi upirale ter ostale krepotne. Samo kdor se z grehom poniža, dela pokoro, ki je Bogu všeč. Ženske sem hotel ponižati, da ne postanejo prevzetne in radi svoje čednosti nečimerne. Kaj bi moglo globlje ukloniti prevzetnost nego ponižanje v grehu?«

V teh besedah »učitelja« Radajeva se odkriva ves bogokletni nauk Hlistov. Po njihovem se zveliča, kdor dela pokoro in se poniža pred Bogom. Če se človek hoče kesati, mora grešiti. Čim večji greh, tem večje kesanje in ponižanje. Greh vodi — po nauku Hlistov — k Bogu. Treba je mnogo grešiti in delati nato veliko pokoro. To je edini način, da se človek očisti in postane svet. Hlisti so oznanjali »odrešenje in vstajenje potom greha«.

Rasputinu, ki je bil poln strasti in slabih nagnjenj, je ta nauk zelo prijal in je postal vnet pristaš Hlistov. Hlisti so zadovoljevali obe strani Rasputinove narave: njegovo grešno poželenje in njegove verske potrebe.

Popotnik.

Preden je Rasputin zapustil samostan Verhoturje, je obiskal puščavnika Makarija, ki je bil pri Hlistih visoko čislán. Od njega je hotel vedeti, ali naj se vrne domov k ženi in otrokom, ali pa naj vzame v roke popotno palico in roma po daljni ruski zemlji in živi le za vero. Ko je Rasputin odkril »puščavnik« svojo notranjost, je Makarij vzkliknil:

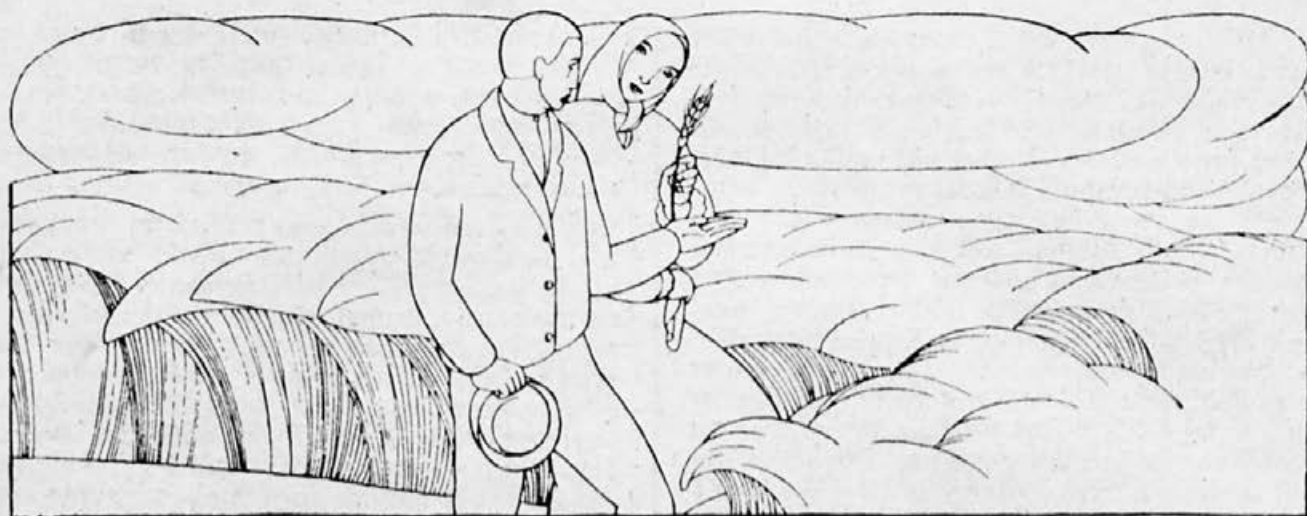
»Tebe čakajo še velike reči! Pusti ženo in otroke in svoje konje, pojdi in potuj! Slišal boš govoriti zemljo in razumel njeno govorico. Nato se šele vrni v svet med ljudi in oznanjaj jim glas, ki ga govori naša sveta ruska zemlja!«

Med Rusi je bilo zelo razširjeno prepričanje, da k verski popolnosti ne vodi samo post in molitev, temveč tudi potovanje. Kdor gre na potovanje, zapusti družino in domačo vas, zapusti premoženje in vse, kar ga veže na zemljo. Nele Hlisti, marveč tudi pravoverni udje cerkve so večkrat zapustili nenadoma svoj poklic, se vzdignili in odšli po svetu. Spremenili so ime, odložili običajno obleko, sežgali svoje papirje in »umrli« za svoje sorodnike. Potopili so se v množici. Leta in leta niso pisali domov in večkrat se sploh niso več vrnili.

Tako je postal tudi Rasputin popotnik ali kakor pravijo Rusi »stranik«. Ta doba je za Rasputina velikega pomena. Preromal je skoro vso širno Rusijo in si pridobil točno in globoko poznanje ruskega ljudstva. Srečaval je na svojih potih na tisoče tovarišev, ki so kakor on romali iz vasi v vas, prenočevali v kmetijskih hišah in se izvečine skrivali pred orožniki. Ruska vlada je namreč strogo pazila na krivoverce in jih preganjala. Pri tem se je Rasputin naučil opazovati ljudi, spoznavati njihove šibkosti in vrline ter ravnanje z vsakim po njegovem značaju. Malokdo je tako dobro poznal želje in potrebe ruskega kmeta. Na svojem romanju je Rasputin prišel v družbo najraznovrstnejših verskih razkolnikov. Pred Rasputinom so vstajali ljudje najbolj čudnih verskih nazorov: eni so bili proti vojaški službi, češ, da kdor zgrabi za meč bo od meča pokončan; drugi so bili nasprotni davkom in smatrali so za greh, ako jih kdo plačuje državi. Rasputin je srečal tudi »staroverce«, ki so obsojali vsako najmanjšo reformo v pravoslavni cerkvi in trdili, da so cerkvena oblastva že zdavno izkvarila pravo krščanstvo. Za staroverce je bila uradna pravoslavna cerkev »babilonska vlačuga«. V hudih in dolgotrajnih verskih razpravah in prepirih je Rasputin zelo poglobil svoje versko obzorje in še bolj prodril v sv. pismo.

Več let je bilo že minilo, odar je Gregor Jefimovič vrgel bisag čez ramena in šel na potovanje. Njegovi ljudje niso nič več slišali o njem. Stari Rasputin je postal zelo mrk in žaloval vdano za izgubljenim sinom. Hiši je manjkala najboljša delovna moč. Praskovja Feodorovna, žena potujočega Gregorja, se je v osamljenosti in zapuščenosti vidno starala. Edino tolažbo je iskala v delu in v odgoji otrok.

(Dalje prih.)

V NEDELJO POPOLDNE

ČE BI...

TIHI nedeljski večer na Vipavskem je segal v roke mirni noči, ki je stopala iz doline in se vzpenjala na Kolk, Javornik in od tod na Nanos. Taki prazniški večeri imajo posebno skrivnostno moč. V odpočitih dušah vstaja fantazija in pričara nov svet, ki bi bil neskončno lep, pravljичno krasen in praznično nov, če bi...

Mati Reza je pomivala posodo, devetnajstletna Berta je brisala, Korle je na ognjišču zvijal cigareto in poredno kramljala s petnajstletno Milko. Ob mizi pa je sedel oče Tomaž. Velika očala si je nataknil na nos in gibaje z ustnicami čital iz tednika.

»E« mu je nagloma ušlo skozi zobe.

»Kaj je?« je hitela Reza in obstala s posmivanjem. Vsi so poslušali in celo mlada dva sta umolknila.

»Kaj nisem dejal, da je Amerika terna! Zadeli so jo! Čujte!«

Sklonil se je k svetilki in slovesno počasi poudarjal besedo za besedo: »Milijonska dedščina! V Buenos Airesu je umrl večkratni milijonar. Doma je bil nekje na Krasu. Argentinski konzulat je obvestil sorodnike, da jih čaka dedščina dveh milijonov dolarjev! Dediči so revni. Najstarejši se je pred dnevi odpeljal iz Trsta, da dvigne bogato zapuščino!«

Mati je pobesila metlico, Berta stisnila brisačo, Korle je puhnil oblak dima, Milki so se zasvetile oči, da so postale bolj žareče kot oglje.

»Ta bo imel srečno rajžo« je brundal oče in čelo mu je pordelo. »Si slišala, mati? ...

Dva milijona dolarjev, a? Ko bi bil naš in če bi bili mi... Presneto, kaj?«

Odložil je list, sklenil roke, se naslonil na zid in opazoval začudene obraze. Nato se je utrvalo vsem nekaj od srca in vrelo na dan v bajnih, prelestnih slikah.

»Če bi...« je sanjala Berta. »Zagnala bi v kot te cunje! Novo jopico, kot jo ima Poštarjeva, bi si ukazala. Zažgala bi na ognju svoje cape, ta ničvredna krila, starinsko na vlako... Svilene bi si kupila, svetle čevlčke, najlepše nogavice... Starino bi treščila v peč, veste mati!«

»I no!« je povzela Reza prestrašeno. »Ško da bi bilo zagnati na ogenj! Revnim bi dali in...«

»Jej, če bi!...« je vzdihnilo svetlolaso dekletce. Krasno obleko bi si privoščila. Ostriči bi se dala, prstanček bi si kupila, novo suknjo z belim kožuščkom, svilene nogavice, pa lepe, lepe rokavice! Če bi imeli takega strica v Ameriki! Ali nimate tam, nobenega brata oče? Pomislite! Znabiti je sorodnik. Nič zato! Če bi bil... ah!«

Tomaž ni mogel do besede. Vsevprek so kričali. Korle je prevpil vse.

»Pokazal bi mu, zobaču! Ves teden na kladam hlode, v soboto me zove: Tu imaš lire! Nisi jih zaslužil! Prekleti debeluh! Razkoračil bi se, treščil te uboge lirce mastnjaku v zaliti obraz, pljunil predenj in zavpil: Tu imaš, dedec! Maram za tvoje uboštvo! Sko puh! Osle ti pokažem!«

»Korle!« je presekala mati. »Sram te bodi! Gorje, če te kdo sliši!«

»Fant ima prav« je poudarjal Tomaž. »Ti tega ne razumeš, mati! Če bi imel toliko denarja, bi jim fige pokazal vsem! Direktorju

Bovec s Kaninom. — (Fot. Stres, Kobarid.)

in mojstrom, pa še tisti škarjici — pisaču čeljustnem! Naj le trobi zjutraj v fabriki — Tomaž bi spal! Zunaj bi stokala burja »Húu, húu« — Tomaž bi se pa pod kocom smejal »Hee, hee!« Pa bi stopil popoldne v kancelijo. Klobuk na glavi, roko v žepu. Razkoračil bi se, zaničljivo nasmejal in rekel ... Jaz že vem, kaj bi jim rekel, tem pošastim!«

»Slišiš, pa do nedelje bi vsaj počakal, da povlečeš, kar si zaslužil,« je menila. Reza in sedla na ognjišče.

Zakrohotali so se vsi. Celo Milka se je za režala, da jih je Reza osuplo gledala.

»Kdo bi vprašal za tiste solde, ko bi imeli denarja na kupe! Mrvice so za mačke! Avto bi si kupil in frk! bi šlo v Trst!

»To se pravi,« je resno popravljal oče, »če bi ti dal denar!« Z listom je mahal po zraku in odločno kot general veleval:

»V šole bi te dal ... Nisi še prestar! Berta bi šla v zavod, da se priuči lepim manir. Milka študirat! Gosposke bi vas hotel imeti in učene, da bi dejali drugi: Glej, Tomaževi so zlezli na mehko! Jaz bi pa šel, — peljal bi se lepo po svetu. V Švico, na Angleško, v Ameriko ... po širnem svetu bi se vozaril deset let!«

»Pa brez matere?« se je začudila Berta.

»Seveda! Lahko o tane doma: tri dekletke ji preskrbim. Če jo bo volja, lahko gre v Grac dež! Seveda ... rožasto krilo mora v ogenj in platneni predpasniki v smetišče! Volnene nogavice ji razsečem!«

»Bog pomagaj!« je začudeno vzkliknila mati Reza, »pa nikar tako ne vpij!« Ogledovala si je rožasto krilo in težko ji je postalo pri srcu. Samo ona — stara Reza — ni imela čudežnega bleška v očeh. Milo in otožno je zrla na svoje drage, ki so plavali na vedrih oblakih domišljije v prelepo deželo, če bi ...

»No, mati,« je bahassko povprašal Tomaž, »kaj si pa ti želiš? Kaj si boš izbrala najprej, če bi dobili toliko denarja?«

Mati se je smehljala. Zdelo se je kot bi s smehljajem prosila oprostjenja.

»Kaj bi?« je dejala tiho in skromno, »nas spala bi se, ker je nešteto noči, ki sem jih prebdela pri delu. Enkrat vsaj bi se rada odpočila. In nato bi kuhala za — ubogo nesrečno Meto, ki je bolna in ima pet malih črvičev, lačnih otročičev!«

V kuhinji je nastala tihota ... Celo oče Tomaž in mala Milka svetlolaska sta utihnila. — — —

»Mama,« je pretrgala najmlajša tajinstveni molk, »veš kaj, naša draga mama, jutri bom vstala jaz mesto tebe, da boš lahko vsaj malo odpočila. Vse bom skuhala, ker si ti, revica, trudna in zdelana!« Približala se je materi nemu obrazu, sklonila zlatolaso glavico na njeno zgubano lice in jo tesno objela...

»Da, mamica, naspiti se morate« je ponavljala Berta, za njo je povzel sočutno Korel in za njim sam oče Tomaž.

Uboga, šibka ženica je začutila v tem trenutku največjo srečo, trajnejšo in blažilnejšo kot vse bogastvo celega sveta.

Oče Tomaž jo je prijel za roko. Že dolgo ni bil na zunaj tako ljubeznjiv. »Sanjalo se nam je, otroci! Bog nam ne daj bogastva! Od naše matere ne gremo preč, ker nam je zaklad.«

»Zaklad« — so ponavljali otroci »nič nam ni za druge, če srečni in zadovoljni smo in bomo — če nam Bog ohrani našo mater!« Tako je končal nedeljski večer. Bil je najlepši, kar jih je pomnila mati Reza.

MARJETICA.

NE morete si predstavljati, kako spretno je znala izbirati sredstva, da bi pripravila očeta do veselja! »Mora jesti in biti vesel« tako je sklenila. Šlo je sicer počasi, a z ljudečnostjo in prikupljivo iznajdljivostjo se je Marjetici posrečilo, da se je zdravstveno stanje očetu zboljšalo.

Oče se je branil hrane in pijače. Mleko je bilo pripravljeno, pa ga je trdovratno zavrnil. Kaj je storil naš dekleč? Pridrvela je v sobo in vihtela v roki časopis.

»Poslušaj, oče! Izredna novica!«

Prečitela je pol stavka in ko je zapazila, da bolnik posluša, je hipno prekinila s čitanjem: »Glej, skoro sem pozabila, da moraš preje mleko piti!« Oče je odklonil. »Saj veš, papá, da je zdravnik naročil, da ne smeš čitati, predno se nisi otešal. Daj, spi, pa boš zvedel zanimivo novico! V Londonu, Charing Cross...«

»Kako praviš? Charing Cross!«

Osemnajst let je preživel naš oče v Londonu in to okoliščino je znala mala diplomatka uspešno izrabiti.

»Spij očka, daj! Boš videl, kaj pišejo!«

In oče je pil ter komaj čakal novice.

Težje je šlo z zdravlili. Marsikdaj je zamahnil oče z roko in zvil zdravila po postelji. In spet je znala mala mačica s prošnjami in šaljivimi dogodki pripraviti bolnike celo do smeha. »Ti si navihanka,« ji je žugal. »Z vse mi zvijačami si prepletela!«

Ko ji je zmanjkalo besed, je sedla za klavir in zaigrala stare pesmi, ki so bile očetu posebno všeč. Naenkrat se je ustavila, kot bi se zmotila in povpraševala, kako gre pesem naprej. Oče je popravljal, začel celo sam peti in postal veder in živahen.

Trenutno je pozabil na bolečine. Ko se je vrnila mati iz šole, je začudena obstala. Marjetica je svirala, oče pa pel svoje stare pesmi, ono »O gorski roži,« ali pa tisto »O srečni ljubezni...«

»Pomisli,« je dejal ženi, »do petja me je pripravila. Navihana je, to ti rečem!« Pa je dekle hitelo k postelji, se sklonilo k sivi bradi in s poljubom zamašila očetu besede.

»Veš, papáček, to tvojo bolezen bomo ukrotili. S petjem jo bova pregnala!« »What do you mind, my darling, my little one, my precious little sick?« (Kaj želiš, moj dragi, moj majčkeni, moj dražestni, mali bolnik?) Namenoma je napačno poudarjala angleščino in spet se je očka smejal.

Mati je radostno gledala na iznajdljivo hčerko. Zvečer, ko sta bili sami, je Marjetica tolažila še mater in pevala, skakala in se dobrikala kot škrjanček. Čez tri mesece je oče ozdravel. Zdravnik se je čudil, mati radostila in v hiši se je zopet naselilo ljubko veselje.

* * *

Leta 1909. je prišla Marjetica v zavod sester naše ljube Gospè v Bastnachu. Eno leto kasneje je mati stopila v pokoj. Prodali smo trgovino in hišo ter se vsi preselili v Lüttich. Kot vnanja učenka je tudi v Lüttichu nadaljevala Marjetica šolo pri sestrah križarkah.

Bila je sicer zelo darovita, a vendar nikoli med »izbornimi učenkami«. Učila se ni sistematično in nekateri predmeti ji niso dišali. Matematika in knjigovodstvo sta ji bila zoperni. Drugače pa je bila doma v zgodovini, jeziki in literaturi. To je bilo zvečer debate o važnih vprašanjih! Razpravljala in posegala je v razgovore z jasnostjo, natančnostjo in izredno logiko, ki jo redkokdaj srečaš med dekletimi njenih let.

Sošolke si je znala navezati s pristržno ljubeznijo. Potreba po ljubezni je bila pri Marjetici najbolj značilna poteza. Hotela je ljube biti in ljubljena biti. V ljubavi še posebno odseva plamen velikega junaštva. Znabiti je ravno ta čednost bila iskrica poznejšega heroizma, ki je vzplamtel v njej iz božje ljubezni. Kake posebne pobožnosti sploh ni kazala. Studila je celo pretirano klečeplaztvo. Najrajši je imela živahne tovarišice. V njej je bilo živo srebro in večkrat so morale učiteljice z ostrostjo zavirati njeno preživahno čud.

(Dalje.)

Z A H I Š O I N D O M

Inž. R.

VRT, CVETLICE IN VODA.

Vsako živo bitje, ki diha, potrebuje vode. Človek jo dobiva v hrani in pijači, enako tudi žival, rastlina pa jo dobiva v obliki dežja in če tega dolgo ni, mora dodati vodo človek.

Če nima povrtnina dovolj vode, kmalu ostari, listi in stebela postanejo ovela in trda. Cvetlica brez vode vene in se suši. Voda je poživljajoča, a istočasno tudi za življenje nujno potrebna snov, ker morajo biti v vodi raztopljene vse snovi, ki jih rastline jemljejo za svojo hrano.

Najboljša voda za zalivanje povrtnine in cvetlic je voda deževnica, zato naj te nalovi vsakdo, ki le more. Dobra je tudi voda potočnica, ni slaba tudi iz rek. Malo pa je vredna voda iz »bistrih« studencev, ker je premrzla, preživa.

Mrzla voda škoduje cveticam in povrtnini. Najbolje je, če ima voda isto toploto, kot jo ima zemlja okoli rastline, kateri hočemo zaliti. Če pa hočemo imeti tako toplo vodo, kot je zemlja, potem moramo vodo zbrati v vrtu ali kje blizu hiše v posebni luži. Če nimamo luže je dober tudi čeber, v katerem pustimo vodo vsaj 24 ur in potem jo šele rabimo za zalivanje.

Kedaj zalivamo? Vrtnarji to najbolj vedo in ti pravijo, da zalivamo spomladi lahko vse dopoldne, v hladnejših dneh tudi celi dan, v poletnih mesecih pa pod večer.

Kako zalivamo? Paziti moramo predvsem, da pride voda do korenin rastline, torej ne pomaga samo malo pomočiti vrhne plasti zemlje okoli cvetlice ali zelenjave. Voda mora globlje, do korenin. Torej moramo izdatno zalivati. Vendar pa ne smemo preveč zalivati, ker rastline zopet ne smejo plavati na vodi. Zmerna mera naj bo in pa z razumom odmerjena.

Pri zalivanju moramo vedno paziti, da ne zalivamo s premočnim curkom. Marsikdo hoče hitro opraviti zalivanje, in zlija vodo z vso silo. Posledica tega je, da se prikažejo korenine rastlin in cvetlic na beli dan, korenine pa potem ovené in rastlina začne hirati. Curek vode pri zalivanju bodi šibek in naj teče blizu zemlje, ne pa z viška dol.

V hudi suši in vročini postane povrtnina nekam ovela, enako tudi cvetlice. V tem slučaju je na mestu posvežitev listov in cvetja, kar dosežemo z oškropljenjem. Škropiti pa moramo s zalivalnico, ki ima prav drobno sitce. Z močnimi curki ničesar ne dosežemo, kvečjemu kaj polomimo.

Zalivanje je sila važna stvar. Če bomo zalivali, bomo dobili nežno zelenjavo in nežne cvetlice. V nasprotnem slučaju nam ne bo delal veselja ne vrt in ne cvetlični lonec. Zato pa naj se s takimi reči ne ukvarja, kdor nima trdne volje, da bo redno zalival.

ZDRAVSTVO.

Dr. L. Simoniti:

STA SADJE IN ZELENJAVA POTREBNA NAŠI PREHRANI?

Med našim ljudstvom je še vedno razširjeno mnenje, češ, da sta sadje in zelenjava na naših mizah ne potrebna razkošje. To mnenje je zelo napačno, znano stveno neutemeljeno, zdravju in prehrani škodljivo.

Če hočemo naše telo pravilno prehranjevati, potem moramo donášati neprestano rudninskih soli, ki jih klenbel prištevamo med alkalije.

Te soli pa naš organizem dan na dan izgublja pri svojem življenju, zato mu moramo te izgube nadomestiti s tem, da uživamo hrano, ki te soli vsebuje.

Meso, jajca, mlečni izdelki (maslo, sir i dr.) in še

močnate jedi (moka, cmoki, makaroni, kruh) vsebujejo precejšen pribitek na kislinah, ki so v nekakem nasprotju z rudninskimi solmi (alkalijami). Če torej naša hrana sestoji pretežno iz teh snovi, ki vsebujejo veliko kisline, je jasno, da bo naš organizem prenasajen s kislinami. Temu mi lahko pomagamo le na tak način, da uživamo poleg teh jedil še jedila, ki vsebujejo alkalije (mineralne soli). Te soli bodo neutralizirale nagromadene kisline. Jed pa, ki vsebujejo v veliki meri alkalije (soli), so ravno zelenjava in sadje. V prvi vrsti pride tu v poštev krompir in ostala vrtna zelenjava, zelenjava v stročjih (grah, fižol, bob; zelo bogato na teh soleh je tudi sadje.

Mi imamo torej v sadju in zelenjavi najvažnejšo protiutež proti onim hranilnim snovem (meso, masti in močnate jedi), ki prenasajajo naše telo s kislinami.

Poleg tega pa vsebujeta sadje in zelenjava one važne snovi, ki so za pravilno rast in uspevanje človeškega organizma neobhodno potrebne. To so tako imenovani vitamini. Te snovi so odkrili učenjaki le v zadnjem času. Brez teh snovi ne more pravilno uspevati nobeno telo, čeravno mu dajemo morda še tako »dobro« hrano. Je ravno pomanjkanje teh čudodelnih snovi, ki povzročajo različne bolezni, izmed katerih sta dve dobro poznani tudi pri nas. To sta rahitis (angleška bolezen) in skorbut (krvavenje sluznice). Te čudodelne snovi pa vsebuje sadje in zelenjava v izobilju.

Znano je tudi vsem, kako dober vpliv imata sadje in zelenjava na tek in prebavo. Torej lahko popolnoma upravičeno trdimo, da uživanje sadja in zelenjave ni brezpotrebno, temveč je življensko zelo važen del naše hrane!

VZGOJA

Gizela Majeve:

NEUBOGLJIVCI.

Ako se pogovarjata dve materi o svojih otrocih, slišimo vedno le tožbo: »Ah, ti otroci, prav nič ne ubogajo!«

Res je, že prav majhni frkolini se postavljajo, imeti hočejo zadnjo besedo, vedno hočejo zmagati.

Mati ne more otroka strahovati, oče ga le s silo ukroti. S šibo v roki vzraste nad otrokom in ga pretepe za vsak prestopok. Slišijo se najgrši priimki, sliši se krik in jok.

Otrok obljubi med solzami, da bo priden, da bo ubogal, a komaj se obrne, že pozabi na palico, na očetove stroge besede in obljube. Ob prvi priliki pokaže otrok znova svojo neubogljivost. In ponavlja se ista pesem: palica, krik, solze, obljube. ^{le za}le ni. Zakaj tako?

Starši so si v svesti, da storijo za vse, da vzgajajo, ker strahujejo in celo tepejo. Čonižanje in hipna ukrofitve velja za edino vzgojno sredstvo. In

kljub temu ne gredo otroci po pravi poti, ne ubogajo, se upirajo. Ali res nima očetova beseda nobenega vpliva več in palica nobene moči?

Kdo kvari otroka? Mogoče družba? — Ne vedno.

Vem za mater, ki ima tri otroke: najstarejši je desetleten deček, mlajši sta deklici. Družina biva v lastni hiši, ki ima ograjeno dvorišče in vrt. Oče je delaven, miren in dober človek, ki ne reče ženi nikdar žal besede. Mati — kot večina mater: delavna, a ne zna vzgajati. Otroci nimajo nobene prostosti, na cesti ne smejo in ne morejo, ker so vhodna vrata vedno zaklenjena. In vendar niso dobri. Deklici ukroti mati z vpitjem, z udarci, a dečka le ne zmore. Krade ji celo denar, kupuje sladkarije, doma pa laže s tako odločnostjo, ko da bi pripovedoval najlepšo resnico. Mati je prišla temu otrokovemu početju na sled šele tedaj, ko ji je ukradel večjo vsoto; iz šole grede je nekaj denarja porabil za bombončke, drugo je še hranil. To pot ni utegnil lagati, oprati se ne bi mogel z lažjo. Šiba, ki vse poravnava in — popljuje, je seveda pela nemilo pesem.

Kako to, da je začel otrok krasti in lagati?

Temu otroku ne dovoli mati, da bi se na dvorišču svobodno igral, vrtal jame v zemljo, zabijal kole, zidal hišo, telovadil, plezal in kričal po otroško. Vse se ji zdi škoda; nered ji kvari lepo lice dvorišča, zato prepove otrokom, da bi se zabavali po svoje.

Ker ne sme otrok slediti notranji pobudi, si je poiskal drugačnega duška, ki ni več tako nedolžen kot skakanje čez kol. Začel je krasti.

Kdo ga je napeljal v to?

Mati, ker ne pozna duše svojih otrok. Če bi dečku dovolila, da se igra prav po otroško, ne bi prišlo do tega, da ji krade denar, ji odgovarja in jo celo zmerja. In mati se jezi, joče, vzdihuje in se povprašuje: »Zakaj je moj otrok tako neubogljiv? Zakaj me žali? Saj pazim nanj in ga strahujem.«

Vem tudi za drugo mater. Dve odrasli hčeri ima. Neprestano jima prepoveduje in ukazuje: »Tega ne smeš storiti, to moraš napraviti.« Če si hčerki želita svobode, takoj ju zavrne s strogo izgovorjeno frazo: »To se ne spodobi. Dekleta morajo biti doma!« Večna prepoved je vzela deklicama vsako samostojno razmišljanje in poglobljanje. Ničesar si ne upata napraviti brez materinega nasveta, nobene samostojne poteze nimata.

In vendar je hotel slučaj, da je starejša hčerka pogledala prav globoko v življenje. Vajena na večno prepoved si je zaželela svobode, a tiste svobode, ki ne pozna mej. Storila pa je pri tem dejanje, ki jo je onesrečilo za celo življenje.

Življenje zahteva dandanes, da so hčerke drugače vzgojene kot v časih, ko je bila mati zadovoljna, če so jo otroci ubogali in bili prav pokorni, da so le videli šibo v roki. Zadnja poveljna doba zahteva od staršev mnogo več kot zgolj ugled.

Kako pomagati?

V odgovor naj navedem le vzgled, kako je mati naučila petero otrok ubogljivosti.

Dva sina in tri hčere ima. Kot vzgojno sredstvo ne če pripoznati ne avtoritete in ne šibe. Vse je poizkusila, vse je zavrnila. Priznala je le eno sredstvo: otroke vpeljati v življenje. Lastne preizkušnje naj jih izučijo. Pouk zajema mati iz življenja samega.

Če jo otrok ni ubogal, ni vpila, ni segla po šibi: čaš kala je potrpežljivo trenutka, ko otrok sam spozna, da je pogrešil. Polagoma je otrokom odprla vpogled v človeške šibkosti, v podedovani greh, v zmote. Istočasno jih je učila, kako se mora človek otresti vsega tega, da postane plemenit, priljubljen in da spoštuje samega sebe.

Naloga je bila težka, pot trnjeva, a imela je uspeh. Otroci so postali ubogljivi, ne iz strahu pred šibo, pač pa iz spoznanja, da neubogljivost prinaša vedno škodo.

Njen starejši sin je vzoren otrok. Nikdar ji ni rekel žal besede, le trmast je bil svoj čas in razburljiv. Danes ve, kaj se spodobi.

Nekoč je hotel z dvema prijateljskima na izlet. Ker se je oblačilo, mu je mati svetovala, naj ne hodi od doma. Močil bi se. Primerneza ogrinjala in čevljev ni imel.

Sin se ni udal, Mikal ga je izlet. Mati mu reče: »Pojdi, pa se boš kesal!«

Ko se je zvečer sin vrnil ves moker domov, se je zjokal. Mati ga ni kregala. Spravila ga je takoj v posteljo in mu postregla z gorkim čajem in z večerjo. Dala mu je le razumeti, da je treba poslušati nasvet izkušenih in starejših ljudi.

ZA KUHINJO.

1. Navadna majoneza ali oljnata polivka.

V skledici vmešamo dva surova rumenjaka. Nato jima dodajamo po kapljicah za dve žlici olja. Ko je dovolj vmešano, okisamo po okusu s citronovim sokom in osolimo. Majonezo hranimo na hladnem. Rabimo jo kot polivko h kuhani telečji glavi ali nogi, h kuhani ribi, k špargljem itd. —ec.

2. Rezani vlivanci iz beljakov.

V lončku naredimo prav redko testo iz dveh beljakov, mrzlega mleka, moke in soli. — V ponvi za omlete razgrejemo žlico masti in ko je ta vroča, jo odlijemo v drugo posodo. Ponev, v kateri bomo pekli vlivance, mora ostati samo mastna, toda vedno dovolj gorka. Sedaj vlijemo v ponev prav malo testa in jo nagibamo na vse strani, da se testo razleze. Ko je pečeno na eni strani, obrnemo vlivance na drugo stran. — Od masti, ki smo jo prej odlili, rabimo po malem in na isti način, kot pri prvem vlivancu. Pečene vlivance, ki morajo biti zelo tanki, zrežemo še gorko na rezance in jih damo kot prikuho k praženi špinači ali pa k juhi. —ec.

3. Grahov rižot.

Košček sesekane čebule zarumenimo na vročem maslu. V to stresemo izluščen grah in žlico sesekanega

peteršilja ter pražimo počasi, da postane grah mehak. Da se nam grah ne prismodi, prilivamo po potrebi malo vrele juhe ali vode. Ko je grah mehak, mu dodenemo riža ter zalijemo s toliko juhe ali vode, kolikor se nam zdi potrebno in pustimo, da se počasi kuha in zgosti. Ko damo rižot na mizo, ga potresemo dobro s parmezanom. —ec.

4. Ocvrte črešnje.

Naredimo gosto tekoče testo iz celega jajca, mrzlega mleka, moke in soli. V to testo pomakamo, prijemši za pecelj, obrisane črešnje. Paziti moramo, da se testo prime črešnje okrog in okrog. Tako pomočene črešnje ocvremo na vroči masti. Ocvrte potresemo prav dobro s sladkorjem in damo gorke na mizo. —ec.

5. Črešnjev štrukelj.

Iz 17 dkg moke, 4 dkg masla, malo mlačne vode, enega rumenjaka in soli zamešamo na deski voljno testo. Nato ga pokrijemo z malo ogreto skledo in ga pustimo pol ure ali kaj več počivati na hladnem. Sedaj pokrijemo mizo s starim namiznim prtom, potresemo ga na lahko z moko ter denemo nanj štrukljevo testo, ki ga razvlečemo prav tanko kot list papirja. Rob okrog testa odrežemo. Razvlečeno testo pomažemo prav dobro z raztopljenim maslom, potresemo s praženimi drobtinami, s črešnjami brez košic in s sladkorjem. Sedaj zvijemo štrukelj s pomočjo prta na rahlo in počasi, da nam ne uhaja nadev iz testa. Zaviti štrukelj pomažemo po vrhu prav močno s stopljenim maslom ter spečemo. Še gorkega potresemo s sladkorjem in ga damo na mizo. —ec.

6. Ribana kaša iz štrukljevega testa.

Testu, ki smo ga odrezali od štruklja, dodamo toliko moke, da postane trdo. Potem ga zribamo na strugalniki in posušimo. Ribano kašo lahko zakuhamo na juhi ali mleku. —ec.

7. Beljakovi sladkorčki.

Beljak, ki je ostal od štrukljevega testa, porabimo na več načinov. En način bi bil sledeči in otrokom zelo priljubljen:

Ko beljak stolčemo v trd sneg, mu pridevamo počasi med vednim mešanjem 5 dkg sladkorja. Ko smo to zmešali, zajemamo s polno žličko to zmes in jo v kupčkih devljemo na pomazan in z moko potrešen pekač. Te sladkorčke denemo sušit v peč, ko smo nehali kuhati. — Sladkorčki morajo ostati beli. —ec.

8. Špinačni puding.

Vzemi 10 dkg surovega masla, 6 jajc, $\frac{1}{2}$ kg špinače, zeleni peteršilj, sol, 2 žemlji, $\frac{1}{8}$ l mleka, 3 dkg kruhovih drobtin. Vmešaj surovo maslo, potem pridene polagoma rumenjake, v soljenem kropu kuhano, pretlačeno špinačo, v surovem maslu oprazen skljan peteršilj, v mleku namočeni ožeti in pretlačeni žemlji, trdi sneg iz beljakov in presejane kruhove drobtine. To tvarino deni v z maslom namazano in z moko potreseno obliko za puding ter kuhaj eno uro v sopari.

Kuhan puding zvrni na krožnik ter ga potrosi z oprazenimi žemljninimi drobtinami.

O VKUHAVANJU SADJA IN ZELENJADI.

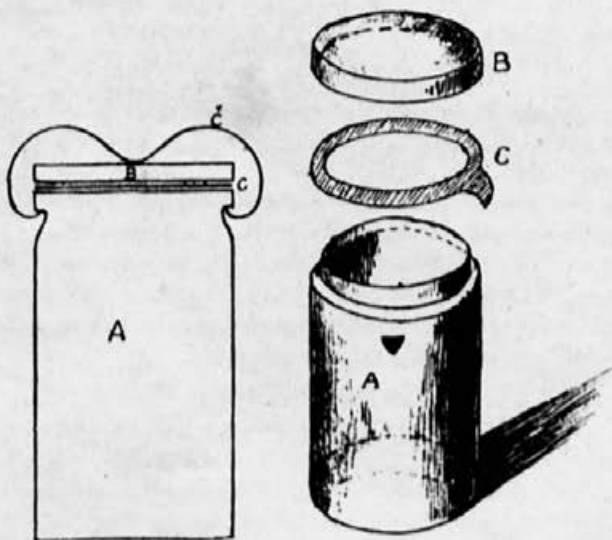
Vsaka skrbna gospodinja in dobra kuharica mora v poletnem času, ko je raznega sadja in zelenjadi v izobilju, misliti na zimski čas, ko navadno primanjkuje teh za človeško zdravje tolikanj važnih hranil. Nekatera hranila se dajo prav lahko shraniti za zimo.

Najnavadnejši način, kako se živila hranijo, je sušenje. Nekatera se dajo na ta način prav dobro konservirati, druga zopet zgubijo s sušenjem dobri okus ter postanejo tudi na hranilni moči manj vredna. Taka živila je najbolje konservirati s pomočjo vkuhanja v neprodušno zaprtih kozarcih znamke »Rex« in »Weck«. Nekateri gospodinjje konservirajo sadje in zelenjad tudi v navadnejših kozarcih in jih zalijejo s kisom, alkoholom, z gosto raztopino sladkorja v vodi, z močno slano vodo ali pa tudi z dodatkom salicilnega praška. Vsi ti dodatki vplivajo več ali manj slabo in neugodno na okus in na hranilno moč konserviranih živil; zlasti pa je dodatek alkohola in salicila človeškemu zdravju škodljiv. Zato je najboljši način konserviranja le vkuhanje v neprodušno zaprtih kozarcih. Tudi pri tem načinu konserviranja se sadju doda malo sladkorja ali ta dodatek ni potreben, da se bolje konservira, ampak samo za zboljšanje okusa. Lahko se pa vkuhuje tudi brez dodatka sladkorja. V tem slučaju se oslajenje izvrši, če je to potrebno, šele tik pred zavžitjem. Razume se, da se pri vkuhanju zelenjadi rabi mesto.

Najprvo kozarce dobro umijemo v topli vodi, k sladkorja sol.

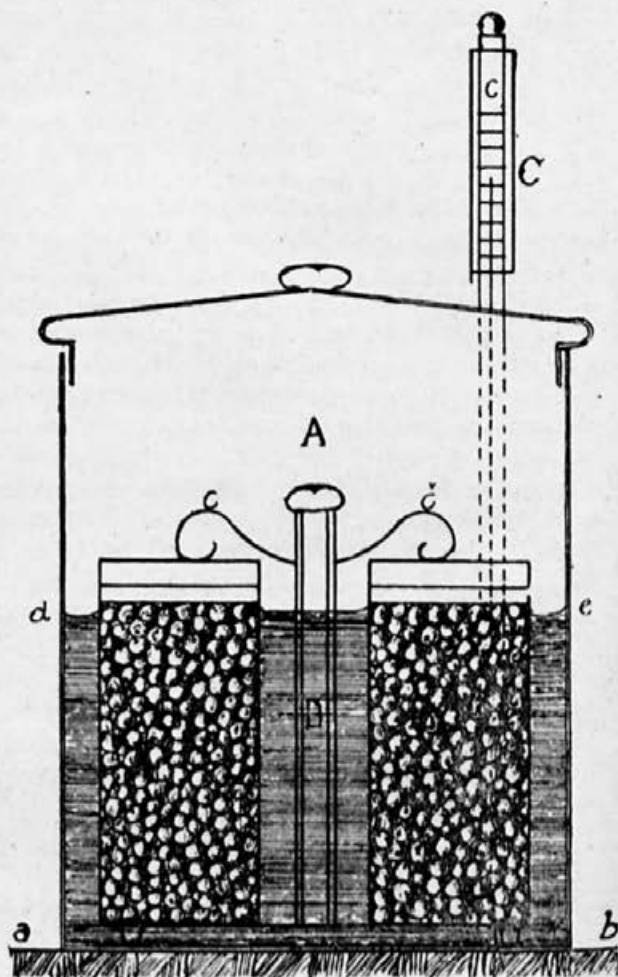
Kako se sadje vkuhuje?

Teri smo pridali nekoliko sode, nato kozarce izplaknemo v mrzli vodi ter jih pustimo, da se ocede. Istotako dobro umijemo obročke iz gume ter jih dobro osu-

šimo. Potem pripravimo sadje, katero pa mora biti sveže in zdravo. Priprava sadja za vkuhanje je zelo različna. Nekatero sadje, kakor češnje, jagode, ribes, kosmulje in fige vlagamo v kozarce kar cele in z lupino, drugo sadje pa, kakor debele hruške, jabolka, breskve, marelice, navadno olupimo in razdelimo na

krhlje. Češplje navadno prej olupimo in odvezamemo koščiце. Tako se tudi odstranijo koščiće pri bres-

kvah in marelicah, ker drugače zadobi to sadje preveč okusa po njih. Vse sadje brez izjeme se pa mora pred konserviranjem oprati v čisti vodi. Ono sadje, katero se lupi in reže na krhlje, se mora razrezano in olupljeno vložiti v zmerno osoljeno vodo, kjer ostane do vlaganja v kozarce. To je potrebno zato, da sadje med tem časom ne poruži. Ko je vse sadje pripravljeno, se pripravi potrebna količina sladkorne raztopine v vreli vodi. Sladkorja je potrebno navadno pol ali tri četrte kilograma na vsak liter vode. Ko se je ta sladkorna raztopina nekoliko ohladila, se zalije z njo v kozarce tesno vloženo sadje do prsta pod robom. Nato se rob obriše s suho cunjjo in na rob se vložijo obročki iz gume, kozarce pa pokrijemo s pokrovcem. Tako pripravljene kozarce se vložijo v aparat za vkuhanje, in sicer na način, kakor je to najbolje razvidno iz slike številke 2. Kozarce ne smejo stati neposredno na dnu lonca, ampak jih moramo postaviti na luknasti vložek. Ko so kozarce postavljeni na svoje mesto, pritismo vzmeti na njih pokrov. Te vzmeti, ki se opirajo ob vložek, pritiskajo z zmerno močjo na pokrov kozarcev. Ko smo to uredili, nalijemo v aparat toliko mrzle vode, da sega do roba kozar-

cev. Vkuhavalni lonec pokrijemo s pokrovom in skozi luknjo v njem vtaknemo v lonec toplomer. Tako pripravljen aparat postavimo na štedilnik. Čez nekaj časa začnemo kontrolirati toploto na toplomeru. Ko doseže pri trdejšem sadju, kakor so hruške, jabolka, itd. 90 stopinj Celzija, pri koščicastem sadju pa le 80–85° C, ugotovimo na uri čas. Paziti moramo, da obdržimo pri isti toploti sadja v aparatu pol ure. Ko preteče ta čas, dvignemo z lonca podstavek s kozarci vred ter ga postavimo na mizo, da se počasi ohladi. Ko so se kozarci ohladili, dvignemo vzmeti raz pokrovov. Če je rob kozarca in pokrova brezhiben in če se je vložila med pokrov in kozarce dobra guma, se pokrov tako tišči kozarca, da ga tudi z največjo močjo ne moremo odtrgati od kozarca. Pokrov lahko odstranite, ako potegnate obroček iz gumija za »ušesca«. S tem pride zrak v kozarce in pokrov sam od sebe odpusti. To se seveda sme storiti le tik pred zavžitjem konzerve. Ko se je enkrat kozarec odprl, se mora vsebina iz njega v kratkem uporabiti, ker bi se drugače pokvarila.

Kdor nima aparata za vkuhanje, lahko vkuhuje tudi v navadnem loncu. V tem slučaju se na dno lonca postavi kaka deska ali podstavek iz pletene žice in na ta podstavek se postavijo kozarci. Za tiščanje pokrovov na kozarce služijo posebne vzmeti, kakor jih vidimo pod črko D na sliki št. 2. Te vzmeti se opirajo na dve posebni vdrtni, ki se nahajajo ob robu vsakega kozarca in njih vpognjeni hrbet tišči na sredino pokrova ter ga s tem tišči h kozarcu. Ko je vkuhanje končano, se odstranijo vzmeti, ker niso več potrebne; sam zunanji zračni pritisk tišči pokrov h kozarcu. Na pokrovu lonca, v katerem se vkuhuje, se napravi luknja in skozi njo se vtakne toplomer v lonec. Ker se tak toplomer kupi lahko tudi posamič, odpade pri tem načinu nakup vkuhavalnega aparata, ki stane seveda precej. Na ta način je vkuhanje možno tudi manj premožnim ljudem.

Kako se vkuhuje zelenjad?

Vkuhanje zelenjadi je mnogo bolj težavno kakor vkuhanje sadja. Pri zelenjadi je splošno potrebna večja toplota kakor pri sadju. Zelenjadi vkuhujejo pri 100 stopinjah toplote. Ker tudi ta toplota ne vniči vseh trosov, kateri so nekako seme, iz katerega se razvijajo kvarne glivice, se mora čez par dni vkuhanje ponoviti. Vkuhuje se navadno 1 uro časa. Ker pride za naše razmere največ vpoštev vkuhanje fižola v stročju, navedem natančno navodilo, kako se fižol vkuhuje.

Najprej se sveže nabranemu stročju odrežeta »kljunček« in pecelj in če ima fižol »žilo«, se tudi ta odstrani. Nato se fižol opere in vrže 5 minut na vrelo osoljeno vodo, da se nekoliko opari. Tako oparjeni fižol se naloži v kozarce ter se zalije z nekoliko osoljeno in prej skuhano vodo. Vkuhanje traja tri četrt ure, računano od dobe, ko voda zavre. Čez dva dni je potreba vkuhanje ponoviti; seveda ni potreba kozarcev med enim in drugim vkuhanjem odpirati. Tudi drugo vkuhanje je treba vršiti pri 100 stopinjah in tri četrt ure časa.

Razen zelenjadi se lahko konservirajo z vkuhanjem tudi meso in druga živila.

Konserviranje živil z vkuhanjem temelji na načelu, da pri vkuhanju nastala visoka toplota vniči kvarne kali, ki se nahajajo na vsakem živilu, kar se v znanstvu imenuje steriliziranje. Ker je pa popolna sterilizacija živil mogoča le tedaj, če se pri vkuhanju postopa temeljito in natančno po navodilih, zahteva vkuhanje nekaj spretnosti in dosti temeljitosti.

Just Ušaj.

Inž. Rustja:

KISLO MLEKO.

Če govoriš Tržačanu ali Kraševcu o dobroti kislega mleka, te bo nekaj časa gledal po strani, potem pa se ti smejal rekoč, da on ne mara uživati take »packarije«. Vipavec in naš Tolminec, Kranjec in še bolj tja proti severu in vzhodu imajo kislo mleko prav radi. Dejstvo je tudi, da mnogi zdravniki predpisujejo bolnikom uživanje kislega mleka.

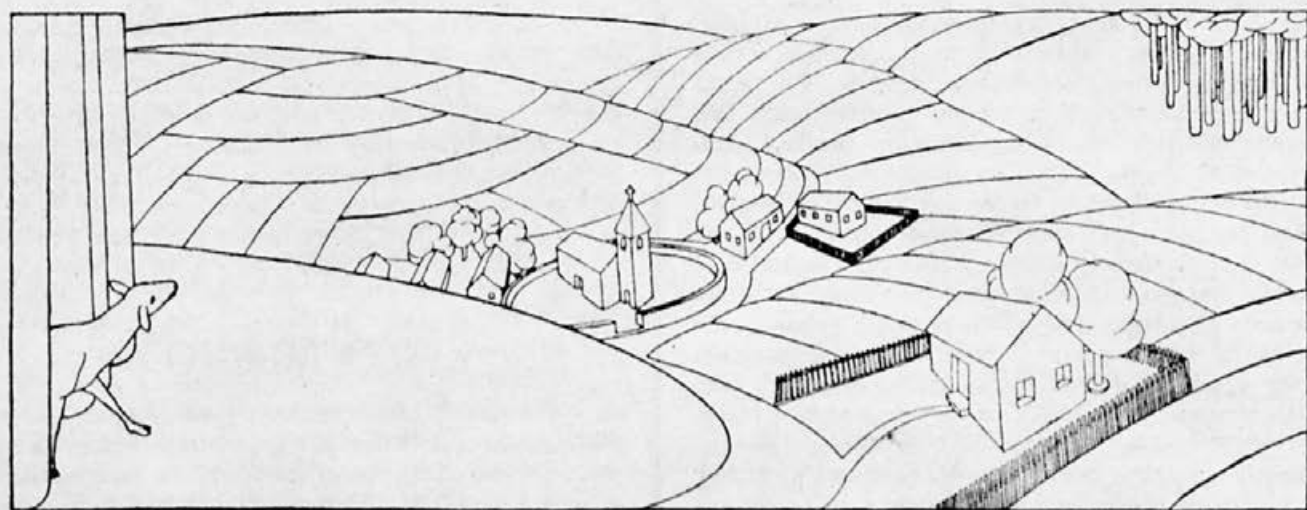
Kislo mleko dobimo, če pustimo posodo s svežim mlekom več časa na toplem prostoru. V mleko pridejo bakterije, ki se nahajajo v zraku in pod vplivom teh se mleko zgosti, naši ljudje pravijo da se zjé. Te bakterije so lahko prave in čiste bakterije kislega mleka, lahko pa se nahajajo med njimi tudi druge bakterije, ki dajo zjednemu mleku zopern okus. To se zgodi posebno v umazanih prostorih in pa če je vrhu tega še posoda umazana.

Po celem svetu je znano bolgarsko kislo mleko »joghurt«. Joghurt je navadno mleko, ki se je pa zgostilo skisalo zjelo s pomočjo čistih joghurtnih bakterij. Zato lahko napravimo tudi mi joghurt, potrebno je le dobiti čiste joghurtne bakterije, katero se danes dobe v trgovini, navadno v lekarnah.

Kdor pa noče izdajati denarja in hoče imeti dobro kislo mleko, naj doda zjutraj pomolženemu, svežemu mleku par žlic kislega mleka od prejšnjega dne in zvečer bo že imel izborna kisla mleka. Drugi dan doda svežemu mleku zopet par žlic kislega mleka od prejšnjega dne in tako ima kislo mleko v hiši skozi leto in dan. Pri vsem mora paziti, da drži mleko na primerno toplem kraju. V letni vročini zadostuje naravna toplota v omari za mleko, v zimskem času je treba držati posodo na bolj toplem.

Mleko je zelo delikatna stvar, pa naj bo sveže ali kislo. Nobena stvar se tako kmalu ne pokvari, ko mleko, zato pa je treba držati vedno mleko na čistem prostoru v čisti posodi. Umljivo je tudi, da je treba paziti na čistost pri molži. Nič ni slabšega ko mleko, ki ima vse mogoče duhove po hlevu in gnoju. Pri kislem mleku se ti duhovi le še povečajo in mleko dobi tudi nekakšen neprijeten grenak okus. V omari za mleko tudi ne spajajo kosi slanine, posebno ne žaltave.

Kislo mleko vpliva osvežujoče na človeško telo, pospešuje prebavo in vpliva lahko čistilno na prebavila. Poleg tega je kislo mleko ravno tako redilno ko vsako drugo mleko, ker vsebuje vse redilne snovi. Zato pa je kislo mleko vedno v višji časti pri posameznikih, zdravniki ga pa že itak vedno bolj priporočajo.

P I S A N O P O L J E

Grivški:

OBA JUNAKA.

NAŠLA sta se pred vaškim vodnjakom, kot bi padla z neba. Prvi je bil Čižmarjev Nejče, največji nepridiprav v vasi. Pet let mu je svetila pomladanska luna na debelo glavo. Nosil je cajhaste hlače s pol drugim hlačnikom na eni sami oprtnici. Srajco mu je mati s silo premenila vsake tri tedne. Takrat je moral ležati v senu in čakati, da je bila srajca oprana in posušena, ker je bila edini tovrstni predmet njegovega inventarja. Čevljev ni imel in tudi če bi jih imel, bi jih za ves svet ne obul.

Drugi je bil Igorček, kratkohladni prestonaslednik mesarja Pojavnika iz bližnjega mesta. Rodil se je na mehki postelji istega leta ko Nejček na trdem koruznem lubju. Meščanska olika mu je odrezala hlačke, prikrajšala majico in izjedla šolnčke — mesarskega pokoljenja pa ne. Oče ga je s teleti pripeljal v vas na počitnice, ki jih je bil v istini potreben. Pohajal je namreč po mestnih kotih 10 ur na dan — nič čudnega, da ga je to »delo« upehalo. Z njim je prišla teta Marjuta, posestnica dveh umetnih čeljusti s tremi zlatimi zobmi in obsežno vzgojeslovno izkušnjo.

Ta dva sta se torej srečala pred vaškim vodnjakom slučajno in prvič v življenju.

Zijala sta drug v drugega in nihče ni izpregovoril besedice.

Kadar se je premaknil Nejče, se je premaknil še Igorček ne iz zadrege, temveč iz presenečenja. Prvi je odprl široka usta Nejče:

»Če čem, te natepem!«

»Jaz te pa ubijem!« Mali je najbrže mislil na teleta v mesnici.

»Ti si škric!« — »Ti si cigan!«

Nejče je pomolil dolgi jezik, nakar je Igorček odgovoril z jezikom in figo. Nastopila je mučna pavza. Prekinil jo je mesarjev: »Naš tata ima auto!« — »Moj oče ima pa muš tace!« je dosledno oporekal Čižmarjev.

»Tudi naš ata jih ima, veš!« — »Pa jih nima!« — »Jih ima!« — »Ne, ne ne!« — »Ja, ja, ja!«

Spet sta nadomestila jezika, kar ni zmogla beseda.

Dvogovor je nadaljeval Nejče: »Ti si neumen!« — »Ti si zabit!« — »Škric!« — »Cigan!« V zrak so se dvignile pesti. Nejče je že gledal na primeren kamen. Hvala Bogu, da je otrokom ustvaril kamenje, ki je odraslim v napoto. Izletnik je spet začel: »Ti imaš raztrgane hlače!« — »Ti pa še takih niš maš!« »Umazano srajco nosiš!« — »Ti pa umazane šolne!« — »Lažeš!« — »Ti lažeš! Proč pojdi!« — »Ne grem! Misliš, da se te bojim!« — »Bojiš se ne! Hlače se ti tresejo!« — »Preje si pa dejal, da jih nimam! Ho, ho!« — »Molči!« — »Tebi že ne!« — Ponovni odmor. Razdalja med obema se je manjšala. Končno sta si stala ramo ob rami. Začel je Nejče: »Umakni se!« — »Tebi ne!« »Jaz tudi tebi ne!« »Krota!« — »Glista!« — »Slon!« — »Čebula!«

Zakadila sta se drug v drugega. Iz oči jima je bliskalo, lica so rdela, ravnotežje je bilo stalno. Za hip sta odnehala. Nejče si je po pravil oprtnico, in začel znova besedni boj:

»S tabo se ne mečem. Poklical bom starejšega brata. Tako te bo premikastil, da boš čreva pobiral.«

»Kaj bo tvoj brat! Jaz imam brata, ki je večji kot tvoj. Tako te bo treščil, da boš videl tri lune! (Nihče seveda ni imel nobenega brata.)

Nejče je s prstom zarisal v prah črto in bahaško določil: »Če stopiš čez to črto, ti za-
vijem vrat!«

»Daj, le zavij ga, če si upaš« je bevsalo gosposko. Kot mački sta se spoprijela. Prizanašala nista ne lasem, ne ušesom in celo nosu ne. Oblak prahu je zavijal zgneteno kopo, ki se je valila zdaj sem, zdaj tja.

Nejče je grizel in se prikopal na vrh. Z obema rokama je obdelaval mesarjevega edinca in ponavljal venomer: »Imaš dovolj?« Igorček je besno tulil, pihal in brcal ter končno s tihim glasom priznal: »Dovolj!«

Čižmarjev je zmagošlavno vstal. V rokah je držal hlače s poldrugim hlačnikom, ker je velikodušno žrtvoval oprtnico. »Drugič jih boš še več dobil, le pripravi se!«

Gosposki se je otesel prahu, prhal in kihal ter zavestno ponavljal: »Si jih dobil? Pa jih boš še!« Nejček se je debelo režal in v prazniškem razpoloženju zapustil bojišče s hlačami v rokah.

Komaj je obrnil hrbet, se je gosposki sklonil, pobral kamen in ga zalučal zmagalcu v pleča. Nagloma se je zasukal ter jo odkuril kot pes. Nejče jo je usekal za njim. Do hiše je prišel, dalje ni šlo, ker je napadalec zaklenil vežna vrata.

Zlezal je v svisli in gledal skozi lino. Z okna se mu je pa smejal Pojavnikov ter mu kazal osle. Čižmarjev je pariral z dolgim jezikom.

Prizor ni trajal dolgo časa. Teta Marjuta s tremi zlatimi zobmi je nazorno vadila nad Igorčkom najizdatnejšo vzgojeslovno metodo. Čižmarjeva mati je ponavljala nad Nejčkom isto dejanje, le s to razliko, da ji pri važni funkciji niso delale ovire cajhaste hlače.

Odnehala pa le nista. Še v sanjah sta si kazala osle, jezik in fige ter snovala nove načrte za bližnji spopad.

A. Kn—p.

IZ CARSTVA ŽIVALI.

I.

»TE NE BO, NE!«

Precej brezpotrebne strahu povzroča pri nas škorpion. Vse se ga boji, vse beži pred njim če ga le zagleda. Toda prav brez potrebe. Dasi je tako razpiti razbojnik, je vendar prav nedolžen in še strahopetec povrh. Človeka se ne loti; le v skrajnem slučaju, če se brani; takrat pa piči. Toda tudi to ni tako razbojniško, kot vedo nekateri pripovedovati.

V naših krajih živijo le majhne vrste škorpionji. Njihov pik ni navadno hujši od čebelinega ali pa prav malo. Onstran Alp in Karpatov ga pa sploh ne poznajo. Večji škorpionji so v tropičnih krajih, kjer je pa tudi njihov pik bolj nevaren, včasih celo smrton nevaren za ljudi šibkeje narave. Največji škorpion Paudinus im-
perator meri svojih 17 cm, malo manjši Ruthus 12 do 13 cm; enako tudi Androctonus. Vsi ti so zelo nevarni. Posledica pika je večtedenska ali večmesečna bolezen, v gotovih slučajih celo smrt. Toda tudi ti orjaki ne padajo ljudi, ampak se samo branijo. Že večkrat se je pripetilo, da je škorpion na svojih nočnih pohodih za-
lezal v stanovanje in si poiskal zavetišča v kakšnem črevlju ali škornju. Ko je zjutraj lastnik obuvala pri obuvanju malo preveč pritisnil skritega prenočevalca, se temu ni zdel ta jutranji pozdrav preveč prijazen ter je dal duška svoji jezi s pikom.

Razširjeno je tudi mnenje, da škorpion samega se be piči, če je v nevarnosti. Toda to ne bo držalo! Je preveč pameten, da bi samega sebe pikal in tudi lastni strup mu ne škoduje.

II.

JANEZEK S TRAKULJO.

»Za božjo voljo, kaj pa je našemu Janezku, da je tako bled?« vpraša sosed. »Bog pomagaj, trakuljo ima! Tako je bled in suh, poje pa za dva.«

Kaj pa ti misliš, kaj je to trakulja? Več ali manj že vsak ve, kakšna je; da je dolga, da ima posamezne dele, da ima glavico. Toda to še ni vse. Pač ima glavico, toda ne v takem pomenu, kot kdo izmed nas. Ta glavica je samo za to, da se z njo drži črevesa in da rastejo zadaj na glavici vedno novi členi. Vsak člen trakulje je žival zase; hrano sprejema po vsem telesu. Členi so v začetku majhni, potem pa vedno večji. Mi-
slimo si trak, ki je na enem koncu ozek in se vedno bolj širi proti drugemu koncu ter je sestavljen iz majhnih členov. Zadnji členi se vedno tržejo proč in od glavice pa vedno novi rastejo. Število teh členov je različno pri raznih vrstah trakulj. Doseže pa do več tisoč. Ozka trakulja je dolga 2—3 m in ima 800—900 členov; progasta trakulja ima 4—10 m ter 1200—1300 členov. Lontec, dolg 2—9 m ima do 4000 členov, doma je v obmorskih krajih. Tam živi tudi pritlikava trakulja, ki je pa majhna, toda nevarna, ker nastopa v velikih množinah. Orjaška trakulja (v živalih) pa doseže v izrednih slučajih dolgot do 60 m.

Največkrat se dobi trakulja v neprekuhanem mesu, nesnažni vodi ali neopranih jestvinah.

III.

MRAVLJIN VRT, OBEDNICA IN DOTA.

V južni Ameriki živijo mravlje, Atta po imenu. Zjutraj navsezgodaj že korakajo v četah po gozdu, za varstvo imajo ob strani vojake, da so varni pred sovražnimi napadi. Ne pogledajo ne na desno ne na levo, to-
da ko pridejo na določen kraj, obstanejo in splezajo na bližnja drevesa. Tam se spravijo na liste in vsaka mrav-
lja si izstriže s čeljustmi kos lista v obliki kroga, velikega približno kot naših 5 stotink. Ko vse to opravijo,

se zopet zberejo skupaj in odkorakajo nazaj v svoje kraljestvo. In kaj napravijo s temi listki? Najprvo so mislili, da jih rabijo za prevleke svojih stanovanj, toda kasneje so dognali, da jih rabijo za vse bolj važne stvari. Majhen del tega materiala porabijo v to, da pokrijejo jajčeca, večji del pa razrežejo in raztržejo na prav majhne delce in to potem z nogami in čeljustmi toliko časa mastijo, da nastane kaši podobna tvarina. Ko to skončajo, spravijo vso to kašo v posebne prostore, kjer je že rujavkasta masa, podobna šolski gobi. Če pa natančno pogledamo, vidimo, da so to prav majhne glavice (gobe), ki jim služijo v hrano. Tako so torej napravile mravlje iz listov pognojeno zemljo, iz katere raste njihova »koleraba«. Skrbno pazijo noč in dan, da ne pride kaj drugega vmes in vedno obdelujejo svoje vrtove. Obenem imajo tam tudi svojo obednico.

Zanimivo je tudi to: mlada mravlja se oženi in si s svojim gospodom soprogom zgradi novo bivališče. Ko zapusti mravlja očetovo hišo, vzame od doma s seboj. V usta, v posebno golšo, stlači veliko teh glav in kamor potem pride na novo domačijo, tam si zasadi vrt »kolerabe«.

V.

ŽIVA ELEKTRIKA.

Nekatere ribe imajo naravne električne baterije. *Električna jegulja*, dolga do 2 m, ima električen aparat na obeh straneh hrbtenice, in sicer v podobi malih ploščic iz živčevja, med katerimi se nahaja posebna masa. Teh ploščic je do 8000 in zavzemajo eno tretjino teže cele ribe. Tu se nabira elektrika. Njen tok je tako močan, da tudi odraslega moža vrže in omami.

A. Kappler pripoveduje: »Ko sem stal v neki reki v Surinamu (holandska kolonija v južni Ameriki), me je kar naenkrat streslo in vrglo v vodo. Komaj sem se še mogel uloviti za korenino drevesa v bližini, da nisem zginit pod površino. Šele po dveh minutah sem mogel zopet vstati; do tedaj nog sploh čutil nisem. In še potem ves dan so me boleli vsi sklepi na nogah. Je prav posebne vrste občutek tako elektriziranje.«

Precej manjšo električno silo ima *električni som*, ki živi po afriških rekah. Dolg je do 1 m in omami s svojo elektrarno le manjše ribe. Enako tudi *električni torpedo*. Ima pa to čudno navado lova: leže na dno, kot bi bil poginil in kakor hitro se mu približa kako živo bitje, takoj spusti svoj električni tok, ki zadostuje, da omami manjše ribe.

V.

OTROCI IN STARCI.

Starost, ki jo dočakajo živali, je jako različna. Vzememo pa število let, ki bi jih živali dočakale v najugodnejših razmerah. Miš dočaka lahko 3—5 let, pajki do 7 let, enako tudi nekateri hrošči; nekatere vrste mravelj celo 10—15 let. Celo deževnik živi v vjetništvu, če se mu dobro godi, svojih 10 let; enako tudi morski ježek. Čez otroško dobo gresta pes in volk. Pes ne učka več kot 10—12 let, volk 12—15. 20 let lovi in ropa tiger, hober se pa kopa do 25 let. Isto starost dočakajo nekateri manjši ptič-pevci. Znale trakulje delajo zgago do 35 let (seveda, če jih umetno gojimo, ne pa, da bi

jih pustili v črevesu). Malo več, okrog 40 let, pa vztrajajo konj, osel, kamela, medved nosorog, povodni konj. Nobeden bi se pa ne zanesel, da je tako trdoživa domača gos, ki doseže lahko tudi 60—80 let. Znano je že, da krokar čez 100 let, tudi do 118 »kroka«. Sova, jastrreb in sokol žive 100—150 let, krapi tudi do 150, enako papagaj, slon 150—200, ščuke 250. Pravi Metuzalemi so pa želve v zooloških vrtovih. 300 let in še čez jih smrt ne pobere.

Rado B.

V GLOBINAH ZEMLJE.

Izmerili so učenjaki globine morja, določili zvezdam tek, a še so skrivnosti na Zemlji, ki znanost do danes ni mogla do njih. In vendar je naš planet eden najmanjših v brezbrezmem vesoljstvu vseirja! Premeril in pretehtal je človekov duh že vso našo Zemljo, a v njeno osrčje prodreti ne more.

Najgloblji rov, ki so ga izkopali še pred nedavnim v zahodni Virginiji v Ameriki je Prichetts-Creek z 2286 metri globine; v rudokopu Czuhowu na zgornjem Šleskem so prodrli komaj 2240 metrov globoko. A kaj je vse to, če pomislimo, da je od površja do sredine Zemlje 6 milijonov 370 tisoč metrov razdalje! To se pravi, da mi majhni črvi nismo niti jabolkega lubada pregrizli, kamoli prišli do središča. Učenjakom ne preostaja torej drugega ko da na druge načine ugotovijo, kakšna je notranjščina naše Zemlje. Dolga so bila pota preden so prišli vsaj blizu resnice.

PLINI — LAVA — JEKLO?

Najprej je bilo treba ugotoviti, kolikšna je masa Zemlje. Masa je zmnožek iz prostornine in gostote. Prostornina se da izračunati iz oblike. Zvezdoznanec W. Bessel je l. 1841. izračunal, da je prostornina Zemlje $1\frac{1}{12}$ bilijonov kubičnih kilometrov. Število, ki je naš razum ne obseže, — Gostota kake snovi pa je število, ki ti pove, kolikokrat težji je 1 kilogram tiste snovi od 1 kilograma vode. Ker pa ne moreš vzeti kar na slepo enega kilograma od Zemlje preč (saj vidiš na prvi hip, da so tu skale, tam mehka prsta itd.), in ga primerjati z 1 litrom vode, so učenjaki potom silno zamotanih poizkusov dognali, da je Zemlja pet in pol krat težja od vode. To se pravi, če bi mogli stehitati vodo v tako veliki stekleni krogli kot je Zemlja, bi se prepričali, da je Zemlja pet in pol krat težja. Torej je jasno, da morajo biti v osrčju Zemlje prav težke snovi. Toda kakšne in kje so?

Še en razmislek (če se vam že ne vrti v glavi?): znano je, da je na površju Zemlje okoli 70 od sto vode in le 30 od sto kopnega; nadalje, da je skalovitega sveta veliko manj kot lažje prsti, peska, blata itd., torej so tiste težke snovi nakopičene proti sredini Zemlje. Pa tudi tod ne enakomerno. Pri opazovanju potresov se je pokazalo, da se potresni valovi ne širijo enakomerno: spočetka hitreje, pa zopet počasneje. To zopet dokazuje, da so snovi, iz katerih je naša Zemlja sestavljena neenakomerno nakopičene. V gotovih globinah in legah so težje, drugod zopet lažje.

Sloveči nemški zemljepisec C. Ritter je v pričetku 19. stoletja učil, da je v notranjščini Zemlje sam plin. Ta ima velikansko napetost (lastnost, da se širi na vse strani), s katero pritiska ob vrhnje težje plasti; nekako na sredi med središčem in površjem so težje plasti, na površju spet rahlejšje. Po Ritterjevo bi tisti plini morali imeti kakih 20.000 stopinj Celzija.

Fiziki so ta nauk zavržli in dejali, da si moramo misliti našo Zemljo napolnjeno z raztopljenimi kameninami, z nekako magmo ali lavo, ki ima 7000° C. Ker je bila Zemlja sprva ognjeno telo, se je začelo najprej zunanaj ohlajati, središče pa da je še ostalo žareče.

Tretja, najnovejša teorija pa pravi, da je Zemlja v sredini tako gosta in vsled pritiska zgornjih plasti na spodnje tako stisnjena, da je gostota Zemljinega osrčja enaka — jeklu. Potemtakem je v sredi Zemlje jekleno jedro, ki je obdajajo okoli rahlejšje in manj goste plasti. Potresni opazovalec prof. Viehert je izračunal, da je osrčje Zemlje 8 do 10 krat težje od vode, površne plasti pa le trikrat. To bi se vjemalo tudi z našimi zgornjimi razmotravanji.

Eden najslavnejših geografov novejšega časa Edvard Suess si je takole zamislil sestav Zemlje v njenih neprodornih globinah: okoli in okoli obdaja Zemljo 1200 kilometrov debela plast ali lupina, ki je sestavljena iz usedlinskih in gnajsovih hribin. Usedlinske ali sedimentne hribine so v prvi vrsti apnenec, ilovica, glina itd., sploh hribine, ki jih voda naplavi. Med gnajse pa spadajo kremen, opoka, sovdan itd. V teh hribinah sta glavni sestavini silicij (kemična sestavina) in lahki aluminij. Zato se ta vrhnja lahka plast zove v učenem svetu Sal (po začetnih črkah).

Pod lupino Sal je druga že težja lupina, ki je 1700 kilometrov debela in se zove Sima. Tu so hribine sestavljene iz kemičnih sestavin silicija in magnezija.

Pod to plastjo je tretja okroglo 3500 kilometrov debela plast segajoča do srede Zemlje in se zove Nife. Sestavljena je iz težkih nikeljastih in železovih kemičnih spojin. Beseda Nife pride od začetnih črk ni(kelj) in fe(rrum), ki pomeni v latinščini železo.

V zgornjih plasteh je še izza dobe ohlajevanja naše Zemlje ostalo polno jam ali gnezd žareče lave, ki pride skozi ognjeniška žrela na dan.

Za Suessom je ta nauk še izpopolnil geograf Hopkins in pa slavni Šved Svante Arrhenius. Zdi se, da imajo ti učenjaki glede sestava zemeljskega osrčja prav. Vendar bo naša mati Zemlja še marsikaj odkrila šele raziskovalcem poznejših vekov. Morda tudi, kakor je — v »peklu«, kamor bomo z bravci »Družine« prihodnjič šli na kratek izlet.

MURNOV PRAZNIK V FLORENCI.

Eden izmed praznikov, ki je med ljudstvom v Toskani najbolj priljubljen, je murnov ali čričkov praznik, ki ga obhajajo vsako leto na vnebohodu. Najlepše pa praznujejo ta praznik, dan murna, pevca oznanjujočega prvo pomlad, v Florenci.

Staroslavna Florenca, mesto radodarnih in razkošje ljubečih nekdanjih Medicejcev, praznuje pomlad v cvetju in rožah. Mesto samo je polno parkov in nasadov, pod večer vse kar opojno dehti ob bregovih pokojnega Arna. In v te čarobne večere pojo črički prvi pomladni pozdrav.

Staro in mlado komaj pričakuje praznika Kristusovega vnebohoda in se pripravlja, da pojde že navsezgodaj v Cascine. Cascine (izg. Kašine) je lep in obsežen vrt na južni strani mesta, že dan pred vnebohodom gre do trume revnejših ljudi v Cascine loviti murne za prodajo. Naslednjega dne zjutraj pa ni Florentinca, ki bi si ne odtrgal urice časa ter pohitel v Cascine. Tu je pravo življenje! Na vseh obrazih je radost in veselje. Prodajalci vpijejo: »Murni, murni, dobri pevci!« Kupci pa skrbno izbirajo ter pazijo, da ima čriček rumen pas krog vratu — znamenje dobrega pevca. Vsakdo si potem obesi železno ali bambusovo kletko s čričkom na drog in se odpravi po posutih stezicah, koder se vse tare ljudstva oblečenega v prve pomladanske obleke. Širši drevoredi so vsi polni kolesarjev, voz in avtomobilov; vse je okrašeno s pomladanskimi cveticami. Otroci se razpršijo po travnikih, da bi izbežali iz lukenj še tiste čričke, ki jih prejšnji večer niso polovili. Vesele družbe posedajo po travi, pojejo in se goste iz majhnih gostilnic, kjer že navsezgodaj kuhajo makarone in testenine. Med jedjo zavživajo v belo vino namočen kruh. Le na ta dan pijejo belo vino, sicer je v nasvadi črni »Chianti«.

Od štirih zjutraj pa do desetih predpoldne je glavni vrvež. Potem se nekateri že pričnejo razhajati. Večina pa se veseli še do poldneva. Ko naznani strel poldne, tedaj se Cascine naenkrat izprazni. Vse hiti proti domu. Vsakdo pa ima v gumbnici, na klobuku ali v lasih vsaj eno cvetko, v rokah pa kletko s čričkom. Spredej grede kolesarji, potem vozovi in avtomobili, zadaj pa cele trume izletnikov iz Cascine. Polagoma se sprevod razredči in vsakdo hiti proti svojemu domu. Murno vega praznika je konec.

Zora K.

Po S. O. Mardeniu:

RAZGOVOR.

Na nizkih posteljah smo sedeli vojaki in se razgovarjali: Solnce je pravkar zlatilo bele gore nad mestom. — Na prostornem dvorišču so spočiti pionirji igrali žogo. Benečan je ubiral violino. Samotni, v dušo segajoči glasovi so se družili s šumom, ki se je razlegal po mrki sobi obširne vojašnice.

Iz zadnje sobe je prišetal »stric Maver«, ki jih je vedno vesele krožil. »Takole, fantje moji, je pri naši hiši,« je začel in se zasmel. Prisedli so: Bovčan, Dornberžan, Vremčan, Tolminec in drugi. Pogovor se je razvnel in vedno so letele naše misli v domače kraje. Kdor še ni bil v vojašnici, teh pogovorov ne bo razumel.

»Pri nas,« je povzel Dornberžan, »imajo sedaj trgatev. Ko bi bil doma! Grozdje, solnce, brente most, fantovska pesem!« Prav vsega se je domislil, tudi deklet v jesenskih popoldnevih.

Bovčan je bulil vanj in pikro odgovarjal: »Hodi domov k materi, pa za krilo se ji primi! Zapečkar si! Sveta nisi še videl, zato se ti slinice cedijo po umazani vasi in budalasti pobožnosti! Hej fant! Tam zunaj v svetu je treba biti: Na Dunaju, po Štajarskem, v Vestfaliji! Zagnusile se ti bodo potem gnojne štale in kmečke punce! Tam je veselje, ljubi moj! Pusti čenče o molitvi in spomin na dimaste vipavske bajte.«

Trenutno smo umolknil. Zdelo se mi je, kot bi nekdo vrgel blaten kamen v čist studenec. Le eden iz Planine se je naslanjal. »Zarukani ste! V Boga verjete, tepci! Človek človeka vidi in če je lep ta človek — zlasti dekle — ima v njem Boga!« Spet je padel kamen — a ta je bil težji in še bolj umazan. Hudič je sejal. Med pleve je pa vrgel Postojnčan zrno. Za njim smo pritisnili drugi in širokoustneža sta umolknila. Tega jesenskega večera ne bom pozabil.

Medtem je minula zima in prisijala pomlad. Lepa je vesna v solnčni Italiji. Pestra in živa in hitro se razvije. Odhajali smo na dopuste. Pri nas je komaj cvetel teloh in trobentice, tam dol pa je duhtelo in šumelo v cvetnih grmih, da smo se čudili krajem, ki imajo polno solnca in polno vonjave.

Dornberžan je prišel iz dopusta nazaj. Vsi smo pohiteli k njemu nekaj radi njegove živahne družbe, še bolj pa radi potic in drugih prijetnih stvari, ki jih je prinesel s seboj. In spet smo govorili o domu, o domačih, o zabavi i. t. d.

Bovčan je med pogovor vrgel besedo: »Pa si bil gotovo pri spovedi?« Čakali smo, kaj poreče. Nič se ni vznemiril, popolnoma mirno in preprosto je odvrnil: »Bil sem, da!« »No, in kaj imaš od tega,« se je zadirčno obregnil Bovčan.

»Kaj imam? To, česar ti nimaš! Prejel se je za prsa in dodal: »Tako lahko srce, da bi tudi ti šel, ko bi za to vedel!« Bovčan se je prijel za železno posteljno ograjo in — molčal. Mogoče se je nekaj zganilo v njem. Zamisljeno je sekal besede, kot bi ga pckle: »Moja mati je verna in moli. Jaz pa nisem nič molil, odkar sem šel po svetu. Tudi oče ni hotel moliti. Podsulo ga je v Rajblu, kjer sem zadnji čas kopal tudi jaz. Cerkev pa mrzim, ker duhovniki v njej rogovilijo in zbadajo delavce, ki si služijo težek kruh.«

»Kako veš, kaj delajo duhovniki v cerkvi, če še noter ne greš? — Vsaj enkrat pojdi!« »Vederemo,« je dejal in odšel.

Govorjenje je utihnilo, trobenta je zapela uspa vanko in mir je zavladal v sobi.

To jesen sem se peljal skozi Bovec ter sem se domislil tovariša iz vojaških dni. »Mogoče,« sem si dejal, »je pri materi našel lahko srce in mir. Da bi ga le!«

MOČ VOLJE.

Mlad francoski častnik je imel navado, da je hodil po svoji sobi gor in dol ter govoril sam s seboj: »Hočem postati maršal Francoske in velik general.« Postal je slovit vojskovodja in je umrl kot maršal Francije.

Svet posluša vedno moža, ki ima eno voljo. Istotako bi lahko pogasil solnce, kakor pa bi ustavil take ljudi kot so Bismarck in Moltke.

Balzacov oče je hotel svojega sina pregovoriti, naj bi pustil pisateljstvo. »Ali ne veš,« mu je dejal, »da more biti pisatelj le eno izmed dveh stvari: kralj ali berač?« »No, dobro,« je odgovoril deček, »tedaj hočem postati kralj!« Njegovi starši so ga prepustili usodi v podstrešni sobici, in deset let se je boril z revščino in bedo — končno pa si je vendarle priboril veliko zmago ter je bil »kralj« svoje vrste.

Ko so vprašali nekega tesarja, zakaj si prizadeva tako veliko skrb za popravilo neke magistratne klopi, je odgovoril: »Zato, ker mislim naprej na tisti čas, ko bodem sam sedel udobno na njej.« In res, v nekaj letih je resnično sedel kot magistratni svetnik na ravnoisti klopi.

Nekdo je omenil pred starejšim Pittom, da je gotov načrt nemogoč.

»Nemogoč,« je rekel; »jaz nemožnosti ne poznam.« Njegova moč nad parlamentom se je zdela v dejanju nadčloveška; njegova kraljevska volja je izpreletela tudi najbolj ošabnega velikana. »Nemogoče,« je rekel Napoleon, »je beseda, ki jo ljubite le v besednjaku norcev.« Preje bi raztopil tudi skalovje sv. Helene, kakor pa, da bi ostal tam kot ujetnik, če bi mu ne izumrla volja, pred katero se je tresla Evropa.

ZA SMEH.

Nič novega.

Neka bogata Američanka se je vrnila z daljšega potovanja. Na postaji jo pričakuje sluga.

— Kaj se je pa med mojo odsotnostjo novega pripetilo na gradu?

— Nič, gospa, nič... Ah, da, nekaj novega: vaš mali pinč Grisgris je crknil.

— Moj Grisgris da je poginil? Pa kaj je imel?

— Je zgorel pri požaru konjenišnic.

— Kako? Konjenišnice so zgorele? In konji?

— Konji so tudi zgoreli in kočije tudi.

— Pa kako je vendar nastal ogenj v konjenišnicah?

— Iz grada je padla tja iskra.

— Kaj? Tudi grad je gorel?

— Gorel in zgorel.

— Pravijo, da je nastal požar radi sveč, ki so gorele okoli truge gospodarja.

— Kaj? Moj mož...?

— Da, gospa; gospod se je umoril, ko je zvedel, da mu gre premoženje na dražbo.

Opravičena previdnost.

Marij se je vrnil z dolgega potovanja in pripoveduje svojim prijateljem v neki kavarni svoje lovske dogodivščine iz Afrike: »Ravno sem stopil iz gozda, kar zagledam pred seboj velikanskega leva. Popolnoma hladnokrvno nastavim puško, pomerim, ustrelim in že je lev ležal mrtev pred menoj... Sto korakov dalje se pokaže še večji lev iz grmovja. Zopet namerim puško in ga zadenem naravnost v srce... A vrsta ni še končala... Komaj sem se nekoliko oddahnil, že se prikaže tretji lev, še večji od prvih dveh. Brez odloga nastavim puško, pomerim, ustrelim in — — —«

Neki kavarniški gost, ki je sedel pri sosednji mizi in vse to poslušal, je pri teh besedah dovolj glasno rekel svojemu prijatelju: »Če še tega ubije, častna beseda, da ga vržem iz kavarne.«

In Marij, ne da bi trenil z očesom, konča svoje pripovedovanje: »Ustrelim in... ga nisem zadel.«

V gledališču.

Jud vzame svojega sina v gledališče in ga pelje na galerijo. Igra je bila zelo zanimiva, zato se je sin ste goval čez ograjo in zletel po glavi v parter, kjer so se deži prve vrste. Oče zavpije prestrašen: »Pridi hitro gor, paglavec, ker tam dol stane dosti več!«

Čudna hrana.

Jud vpraša Juda: »Kaj pa je s tabo, da te toliko časa ne vidim?«

1. Jud: »Iskal sem novo stanovanje.«

2. Jud: »Zakaj?«

1. »Zato, ker mi hrana ni ugajala. Pomislil! Prvi teden pogine krava pa smo ves teden samo kravje meso jedli. Drugi teden pogine tele, pa zopet ves teden tele tina. Prihodnji teden umrje pa gospodinja, zato sem se pa kar hitro preložil!«

Nemogoče.

Janez stopi iz krčme s steklenico vina v roki. Pred vrati sreča starega vaškega učitelja. »Že zopet vino! Ali ga ne morete pustiti?« vprašuje učitelj. — »Saj ni samo zame,« se izgovarja Janez, »polovica je za Franceta.« — »Ali mi hočete storiti uslugo?« pravi učitelj. — »Prav rad če je mogoče.« — »Izlijte torej proč polovico tega vina!« — »Nemogoče,« odvrne Janez, »moja polovica je spodaj.«

UGANKE.

Urednik Peter Butkovič—Domen.

UGANKARJEM.

Pričujoče uganke so ocenjene po točkah, katerih vsota znaša 50. Priobčili bomo samo rešilce z najmanj 25 točkami. Nagrade bomo razpisovali in žrebali vsake tri mesece. Sešteli bomo vse točke pravilno rešenih ugank in jih delili s 3. K vsaki rešeni uganki je treba pripisati tudi način rešitve, ne le končno rešitev, katero je morda rešilec zvedel pri svojem sosedu. Rešitve pošljite v zaprti kuverti. V pismu mora biti rešitev samo enega reševalca, ki naj navede svoj natančen naslov. Vsak reševalec naj priloži legitimacijo, ki je tiskana na platnicah. (Treba jo je seveda izrezati.) Dajali bomo 3 stalne nagrade: za prvo treba imeti 50—40 točk, za drugo 40—30 točk, za tretjo 30—25 točk. Poleg teh izžrebamo vsakemu desetmu rešilcu še književni dar.

Za prvo trimesečje razpišemo sledeče nagrade:

1. nagrada: usnjata torbica (aktovka).
2. nagrada: lep namizni prt.
3. nagrada: pisalno orodje.

Vse ugankarsko gradivo: nove originalne uganke in vse rešitve pošljite samo na urednika Petra Butkoviča, župnika v Zgoniku (Sgonico. P. Prosecco, prov. Trieste). Če želite odgovora, priložite znamko! Rešitve pošljite do 1. julija.

1. ČRKOVA PODOBNICA.

(Iztok. — Šteje 6 točk.)

ic A ni da
gl

2. POSETNICA.

(Janko. — Šteje 9 točk.)

D. L A D O L E S A R

Kaj je ta mož po svojem prodajalnem poklicu?

3. HIŠE IN MIŠKA.

(Domen. — Šteje 10 točk.)

4. DOPOLNILNA UGANKA.

(Branko. — Šteje 8 točk.)

...slo, s ...kar, š.r.t, e..., b...da, .l.sk,
...se.je, n...tin, u.a.ka, zv...da, po...ba.
Namesto pik vstavi črke in dobiš enajst besed. Črke, ki si jih vstavil, ti dajo znan pregovor.

5. GRABLJE.

(Štefan. — Šteje 8 točk.)

A	A	A	A	A	A	A	B	D	D	E
G		G		I		J		L		M
N		N		O		O		O		O
R		S		Š		T		U		V

Razvrsti te črke tako, da dobiš v prvem zobu *žito*, v drugem *gozdno rastlino*, v tretjem *gozdno žival*, v četrtem *čevljarско orodje*, v petem *del telesa* in v šestem zobu *moško ime*. Pravilna rešitev ti da ime in priimek hrvatskega pisatelja.

6. DEKLICA IN CVETJE.

(Domen. — Šteje 9 točk.)

Rešitev ugank v 2. številki „Družine“.

Konjiček.

Zalostna pesem.

Strašna moč je moč viharja:
vale vzdiga iz globin,
strela pa za strelo vdarja
iz nebesnih visočin.
Bode li preplaval srečno
burno morje mali brod?
Ali pa obstal za večno,
treščen ob pogubni prod?

Golobov.

Križanica.

Besede pomenijo

a) vodoravno:

1. sok, 2. sat, 3. alt, 4. lok, 5. oda, 6. top, 7. tek, 8. Ema, 9. noč, 10. meč.

b) navpično:

1. sol, 2. sto, 6. ton, 7. tam, 11. oko, 12. rak, 13. peč, 14. dve, 15. tla, 16. krč.

Posebnica: Redovnik.

Vraza: Kol, lok.

Besedna uganka.

K r i z m a,l e g a r,t a s t,R e v e l,c i k o v t. Iz malega raste veliko.

Spremenitev.

P	E	T	E	R
S	E	T	E	V
S	P	L	A	V
S	A	L	O	N
J	A	V	O	R
D	A	V	E	K
P	A	V	E	L

Rešilci ugank iz 2. št. „Družine“.

(Številke v oklepaju povedo število točk): Bičič Jan, Št. Viška gora (41); Leskovec Draga, Gore nad Idrijo (41); Černic Alojzij, Št. Peter pri Gorici (30); Uršič Marica, Bovec (50); Benevol Ada, Trst (22); Filli Vinko Tolmin (50); Drabik Olga, Kamnje (31); Juvančič Ivan, Gorica (50); Tomišič Franjo, Štjak (30); Rijavec Ema, Kamnje (31); Jug Franjo, Studenci pri Mariboru (45); Bratina Joško, Gorica (45); Vodopivec Jela, Kamnje (31); Berce Viktor, Gorica (50); Perkan Viktor, Gorica (50); Kenda Henrik, Modrej pri Sv. Lučiji (41).

* * *

UGANKARJEM: Ker dopusti ta ali ona uganka še drug način rešitve (v 2. št. vaza, spreminitev), kakor ga je določil zastavljavec, ne izgubi rešilec radi tega na točkah. Znamke priložite le tedaj, če želite stvarnih pojasnil. — J. I., Gorica: Seveda smejo; še želeli bi bilo. — F. V., Tolmin: Kar pošljite. Prednost imajo lažje stvari. — B. J., Št. Viška gora. — Hvala za brilo. Nekdaj ste tudi sami zastavljali uganke. — Kamnje: Saj imate kar ugankarski klub. Lepo tako!

Odgovorni urednik dr. Engelbert Besednjak.

Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. (Za tiskarno odgovoren Ludovik Špacapan.)